

Vídeňská reportáž

Na první pohled: nic se neděje.

Ještě před krátkou dobou nebylo lze přijít do Vídně a neuvědomit si, že jsme „in rotem Wien“. Sociální demokracie vídeňská byla pokládána za vzornou socialistickou stranu, a cizinec její naprostou převahu ve zchudlé a zproletarizované Vídni pokládal za něco přirozeného. Téměř v každé ulici lze spatřit stopy jejího hospodářství — ať už ve spoustě znamenitě zařízených obecních domů se směšně lacinými dělníckými byty nebo v řadě dobročinných a sociálních institucí, či v zmodernizované úpravě sadů, stromořadí a koupališť, v nově zařízených hřištích pro děti, v rekreačních zákoutích pro dělníky nebo v laciných obecních restauracích a lidových mensách i noclehárnách vesměs obcí subvencovaných. Vídeňští sociální demokraté vládli ve vídeňské městské radě docela suverénně a v době, kdy přes svou velkou početnost v parlamentě nevstoupili do říšské vlády, s oblibou ukazovali se Rakušanům ve formě opozice tvořivé, která na svém vídeňském území vytrvale dokazovala, oč lépe dovede vládnout než její odpůrci, s nimiž se jí vládu v říši nechťelo sdílet. Znalí jsme „das rote Wien“ ze zkušenosti, z doslechu a z listů za posledních pár měsíců jsme věděli o úporné snaze, jak přebarvit Vídeň na hnědo — jaké bylo tudíž naše překvapení, když po příjezdu do rakouského hlavního města jsme nespátřili stopy ani jednoho ani druhého směru. Na všech těch vymoženostech sociální demokracií tu vybudovaných ani stopy po jejich původu! Veškerá agitace největší vídeňské strany je zatlačena do stranických ústředí v jednotlivých okresech a i v těch se na venek projevuje velmi nesměle. Ještě daleko hůře se daří hitlerovcům, jimž i stranické domy byly zabaveny a vyklizeny. Není tábora ani schůzí, jsou zakázány stranické plakáty, noviny jsou buď pod preventivní censurou nebo zapovězeny, jsou zakázány odznaky i uniformy. Nelze tu nevzpomenout Německa, kdež hitlerovci měli volnou ruku až do okamžiku, kdy za asistence policejní strážže vyváděli ministry svých odpůrců z jejich kanceláří.

Ve Vídni se cizinci na první pohled zdá, jako by tu politického boje vůbec nebylo — tak je tu všechno zvenčí přísně vládní a loyální. Tento uklidňující první dojem je ovšem rušen vědomím, že byl zjednan a je udržován násilím. Tím pozornějším se tudíž stává návštěvník a tím dychtivějším, aby zvěděl, co za tím policejně chráněným uklidněním vězí.

Hitlerovci nezahálejí.

Již po několikadenním pobytu se přesvědčujeme, že vídeňská ulice skutečně není ani zdaleka tak idylicky pokojná, jak se běžnému pozorovateli zdálo. Procházíme jednou z nejživějších vídeňských ulic — tu se do ní žene horda metařů: někdo rozhodil podél celé ulice vystřižené papírové hakenkreuzy. Při neobyčejně vysokých trestech, které tu jsou na takovouto činnost stanoveny, je to skutečně odvaha. Příčiněním metařů je za pět minut čisto: nic se nestalo, policejní služba je v tomto okrese pro dnešek zdvojnásobena. Sociální demokraté i občanský blok kolem Dolfussa agitovali tu nástěnnými novinami, vylepovanými na plakátovacích tabulích. Jednoho dne byly ty noviny vylepeny a druhého rána byly skoro ve všech čtvrtích polity močůvkou. Ještě časně ráno byly ovšem chvatně přelepeny novými cedulemi — aby klidný vzhled města

nebyl porušen — ale již příštího jitra byla návštěví polita znovu. Téhož dne se prozradilo, že hitlerovská organizace v VIII. okrese (Josefstadt) chtěla docela po kobsínkovsku obsadit policejní komisařství. Ve vůdcově bytě byl nalezen celý arsenál zbraní. Z protestu, že se na to přišlo, prohlásili prý hitlerovci, že přestanou kouřit, aby poškodili rakouskou tabákovou režii — to však zatím nedodrželi.

Na břehu říčky Wien nedaleko Mariahilferstrasse rádi bychom telefonovali. Přístroj v docela nové telefonní budce nefunguje. „Ta se teprve staví,“ vykládá vlídný strážník, „včera v ní explodovala bomba.“ Jdeme tedy o ulici dále. „Nenamáhejte se,“ připomíná kolemjdoucí, ještě než do příští budky vstupujeme, „dráty jsou přerézány.“ Zrovna naproti těsně vedle sebe portály dvou domů jsou strhány a oškrabány, okna rozmlácena — skoro jako po ostřelování. Zajímavé sousedstvo: v tom prvním domě bylo hitlerovské ústředí „Hnědý dům“, které bylo po stěnách polepeno agitačními plakáty a letáky, nyní zakázanými. Ten dům byl vyklizen a tuto zevní očistu na něm provedla policie. Ve vedlejším, zrovna tak důkladně zřízeném stavení jest obchod židovského velkoobchodníka. Zde tedy prováděli očistu páni hitlerovci. Škoda, pokud ji lze jen tak zvenčí odhadnout, půjde do desetitisců. Za rohem je sociálně demokratická agitační ústředna. Zavřeno. „Polovičku jsme jich zavřeli,“ vykládá vrátň, „vždyť jim zakázali beztak všechnu činnost.“

U kolportéra si chceme koupit časopis Karla Krause „Die Fackel“. Nevychází. Proč? „V Německu je zakázán,“ vysvětluje kolportér, „a zdejší odbytiště je mu patrně příliš malé.“ Že by skutečně nebylo jiného důvodu? Máme za to, že Karl Kraus by se dal sotva preventivní censurou či jakkoliv jinak usměrňovat, a pro svobodnou žurnalistiku dnes v Rakousku není místa.

Antisemitismus trvá.

K obrození starorakouského ducha, jimž se tu čelí propagandě velkoněmecké a socialistické, náleží ovšem též obrození známého vídeňského klerikalismu. Žádná význačnější vládní akce se neobejde (zcela jako bývalo za starého Rakouska) bez mši, kardinál Innitzer stává se den ze dne význačnější osobností široko mimo svůj pastýřský úřad, po bezvěrecké propagandě sociálně demokratické už není ani památky. Strana křesťansko-sociální i zde docela nerušeně udává tón. „Wien wird wieder klerikal,“ vykládá mi starý vídeňský lékař náboženství židovského, když jsem se podivil nápadnému množství kněží, mnichů a studujících kněžských seminářů na vídeňských ulicích. Ihned však dodává: „Nur so kann es wieder gedeihen!“ Nad židy tu visel Damoklův meč tak nízko, že jsou z vděčnosti ochotni Dolfusovi všechno odpustit — i za cenu toho, že se vrátí časy Luegrovy. Neboť i luegrovský antisemitismus byl lepší než hitlerovství!

Co hitlerovský antisemitismus dovede, je Vídeňanům ještě stále dosti zřejmě připomínáno — i dnes, po všech vládních zákazech a nařízeních. Na některých obchodech dosud nezmižely potupné nápisy „Achtung, Jude!“ s hakenkreuzy a přeskrtanými firmami. Mnoho jich už není, ale na připamatování to ještě stačí. Na jedné z hlavních tříd v samém středu města, na „Graben“, v parfumerii „Fioris“ (jedné z největších a nejznámějších ve Vídni) lze čísti tento nápis, umístěný na dveřích tak, aby žádný vstupující kupec jej nepřehlédl:

Arische Firma!

Auf jüdische Kundschaft wird verzichtet!
Jeder Artikel, der in unserem Geschäft verkauft wird, trägt den
Aufdruck: Arische Ware.

In diesem Geschäfte liegt eine Liste auf, die die rein arischen
Firmen bezeichnet. Es wird jedem Interessenten gerne Einblick
in diese Liste gewährt.

Arier, kauft nur bei arischen Firmen!

Procházka po hakenkreuzlerské universitě.

Říci dnes o někom v Rakousku veřejně, že je hitlerovec, znamená způsobit mu značné nepříjemnosti. V řadě spolků obchází se tu už po několik měsíců ustanovení o valné hromadě, aby se neprojevila hitlerovská většina a spolek nebyl jako protistátní zakázán. Za posledních pár dnů bylo ve Vídni zatčeno několik tisíc lidí, z nichž většina byla zas velmi brzy propuštěna. Kancléř denně ve svých projevech ujišťuje, že proti hitlerismu je třeba postupovati bez milosti. Přesto je tu však veřejným tajemstvím, že některé instituce ještě dnes jsou zde nerozbornými hitlerovskými středisky. Jsou jimi především všechny vídeňské vysoké školy, kdež ani úřední zákaz studentských uniforem a některých organizací nápravy nezjednal. To platí stejně o vysoké obchodní škole, o vysoké škole zemědělské, jako o technice a universitě, kdež profesor Othmar Spann je neúnavným propagátorem stavovského státu a mnozí z jeho kolegů přímo hlasateli ideí hitlerovských.

„Nationalsozialistischer Deutscher Studentenbund“ a „Arbeitsgemeinschaft Nationalsozialistischer Studentinnen“ (oficiální sdružení hitlerovská) byly zapovězeny, ale jejich úkoly (sice ve zmenšené míře, za to však s tím větším úsilím) převzaly Völkische Arbeitsgemeinschaft, Akademische Ortsgruppe „Schiller“, Ortsgruppe „Schlageter“, Wiener Gesellschaft für Rassenpflege, Kampfbund für deutsche Kultur, Arbeitsgemeinschaften des Kulturamtes an der Universität Wien a mnohé jiné. U těch dvou posléze jmenovaných je v názvu příliš okázale užito slova „Kultur“, pokládáme tedy za nutné poněkud blíže označit jejich činnost, abychom ukázali, o jakou kulturu jde.

„Deutsche Studenten, vertieft euer Wissen und helft mit am Neuaufbau der deutschen Kultur“, stojí v jejich letáčích a potom následuje tento program zvlášť zřízených seminářů, vedených universitními učiteli(!):

1. Arbeitsgemeinschaft für Rassenhygiene,
(unter Leitung von Regierungsrat A. Scholz)
2. Arbeitsgemeinschaft über die Kriegsschuldfrage
(unter Leitung von Univ. Prof. Dr. Gustav Turba)
3. Arbeitsgemeinschaft für Minderheitenrecht
(unter Leitung von Dr. Norbert Gürke)
4. Zersetzungsabwehrstelle — zur Ueberwachung des Theaterlebens und des Büchermarktes
(unter Leitung von Univ. Prof. Dr. J. Nadler)
5. Arbeitsgemeinschaft für Grenzkampfmethoden
(unter Leitung von Roman Jäger).

Nelze si představit názornějšího poučení o zájmech rakouského nacionalistického studentstva. Jiná řada chystaných přednášek má tato témata: Der Völkerbund mit seinen Schwächen, Deutscher Geist und deutsche Faust, Kann Deutschland ohne Kolonien leben? Na universitě jsou veřejně vyvěšeny hlavní stránky z Güntherovy knihy „Rassenkunde des jüdischen Volkes“, jež jest (jak známo) základem rasové teorie i praxe

Hitlerovy. Reinerova kniha „Kommt Hellas wieder?“ doporučuje se na universitní ceduli ke koupi nápadným nápisem: Toto dílo má proto zvláštní význam, poněvadž v něm byl po prvé básnický zpracován rasový světový názor Gobineauův a Chamberlainův.

Obraz Alberta Leo Schlagetra, který chtěl v roce 1923 vyhodit do povětří francouzský vlak a byl za to vojenským soudem v Düsseldorfu odsouzen k smrti, je tu oslavován jako obraz mučedníka. Před tabulí židovského akademického spolku, která tentokrát výjimečně je neporušená, lze vyslechnouti nejsprostší řeči a nedaleko ní je na tabuli přibit nápis:

Die jüdische Wirtschaftsordnung, der Liberalismus, hat die rassische Vermischung mit dem Judentum verursacht. Das Wesen des nordischen Gedankens liegt darin, dass die blutbewussten deutschen Menschen auch mitten in dem demokratischen Rassensumpf von heute ihres Ursprunges sich erinnern sollen.

Dolfussova propaganda v činnosti.

Procházíme-li vídeňskými ulicemi, hledí na nás na každém kroku bída města kdysi s neobyčejnou péčí vybudovaného a hýčkaného. Je to bída tím smutnější, že všechny ty více či méně ošumělé památky pořád ještě napovídají, že byly zvyklé na lepší časy. Na každé ulici potkáme tu po dvou zdánlivě nečinně se potloukajících vojáků s docela civilně obrýlenými očima, ve vyrudlých uniformách snad ještě od dob předválečných uchovaných — to „Oesterreichische Hilfspolizei“ dobrovolně a vytrvale vypomáhá spolkovému vojsku i městské policii.

Jde-li po vídeňské ulici někdo lehkověrný v době, kdy vycházejí večerníky, snadno nabude za deset minut přesvědčení, že hitlerismus v Říši do zítřka nevydrží. „Hitler před pádem“, hlásí jeden večerník, „Vzpouza v SA“, je slyšet s druhého rohu, „Celý svět proti Hitlerovi“, stojí v třetím, „Zrada mezi hitlerovci“, „Reichswehr proti Hitlerovi“, „Odstoupí Hitler?“... Na neštěstí nedělají nadpisy desetigrosšových večerníků politiku, a tak tedy zůstává jen přání otcem myšlenky. Tato neúnavná vytrvalost trávající už několik měsíců jest však jen součástí neobyčejně účinné a šikovné propagandy Dolfussovy, které se podařilo omezit všechnu hitlerovskou činnost v Rakousku na nejmenší možnou míru. A i když je hitlerovská idea řadě Rakušanů už tak vštípena, že u nich bude těžko nahraditi ji něčím jiným, není pochyby o tom, že Dolfussovi se boj proti hitlerovcům daří nad všechno očekávání. Bodří Vídeňané čtou denně v těch svých večernících o hrůzách a nespravedlivostech, jež se v Říši dějí, každého dne v rozhlase jsou poučováni o přednostech rakouské vlasti před hitlerovským peklím, na všech rozcích vidí vyvěšené obrazy bídy a utlačování v říši hitlerovské — při tom Dolfussova oposice částečně okolnostmi donucena, jednak dobrovolně nechává kancléři úplnou volnost, a tak Rakušané, nadšeni pomyslením, že se na jejich hrdinný odpor dívá celý svět, diskutují živě a přesvědčivě: „Já vám říkám, že si ten Hitler o nás Rakušany vyláme zuby! Taková drzost: prý řekl ministru Frankovi, aby si odvezl Vídeň v kapsičce od vesty. Ale Dolfuss ho vyhodil, že se u nás ani neohřál! Takoví surovci! To že mají být representanti naší rasy? Takhle má nejlepší rasa jednat?“ A potom následuje chvála rakušanství s pravým vídeňským entusiasmem.

Bylo nám tu docela bez údivu vykládáno, že zdejší měšťané začátkem května, kdy strojní pušky stály kolem celého Ringu a demonstrace nabývaly docela revolučního rázu, klidně seděli ve svých kavárnách hned vedle těch demonstrací a nedali se rušit při své ranní kávě a chlebu s máslem. Vídeňané za poválečná léta přestáli takové převraty a otřesy, že už se, jak se zdá, nedají tak snadno přivést z klidu. V Rakousku a

především ve Vídni byla velká řada lidí všemi těmi otrěsy uvedena do stavu, který ve skutečnosti patří k nejhudší sortě proletářské, většina z nich však si na venek dosud zachovává živobytí měšťanské — ber kde ber. Jisto jest, že by sotva byl mohl Dolfuss tak rychle udělat z velkoněmeckých Šavlů protiněmecké Pavly, kdyby nebyl měl co činit ve velké většině s lidmi dlouho trávající bídou zakřiknutými a kdyby nebyl mohl prokázat, že spojení s dnešním Německem by návrat do hospodářství s širokým, pro Vídeň přiměřeným odbytištěm neznáčilo, že by však porušilo znatelně i onen dobrodružný život nynějšího vídeňského hospodářství, který sice u velmi mnohých tu neznačí leč živoření z ruky do úst — na který si však už Vídeňáci natolik zvykli, že by jej neradi vyměnili za ještě větší nejistotu.

O proletarisaci vídeňského měšťanstva.

Tím, že z hospodářského a politického celku říše rakousko-uherské bylo vyseknuto dnešní Rakousko, došlo mezi obyvatelstvem tohoto státu k svého druhu hospodářským přesunům. Nejdříve se zhoršily poměry na venkově a tu nastal příliv do Vídně, která tehdy skýtala v Evropě ojedinelý obraz bohatého velkoměsta s aktivní bilancí uprostřed chudického a zadluženého státečku. Příliv obyvatelstva však nepocházel jen z rakouského venkova. K tomu se družilo ještě stěhování ze zemí od Rakouska odtržených. Bohaté město Vídeň na nové obyvatelstvo po určitou dobu docela stačilo, ale potom přišla inflace a to byl začátek sestupu. Bída rakouského venkova nemohla zůstat bez zřetelného odlesku na poměry vídeňské a projevovala se tu tím zřetelněji, čím více ustával hospodářský styk s cizinou a čím tedy Vídeň byla se svým hospodářským rozpětím více vtěsnávána do úzkých hranic nového Rakouska. Ten přechod byl právě inflací ještě důkladně zkomplikován, neboť v té době příval kupujících cizinců pro výhodnou valutu neobyčejně vzrostl a tak způsobil, že vídeňští obchodníci i výrobci, kteří bezprostředně po převratu projevovali snahu o postupné přizpůsobování se změněným poměrům, majíce tehdy stále dost odbytu, od této snahy upustili, a když inflace naráz ustala a s ní jako by uťal též dobré tři čtvrtiny zahraničního odběru, tu najednou se ocitla na mizině ohromná část vídeňského obchodnictva, jež nejen že spolu s jinými inflací ztratila část svého jmění, ale ani už se nemohla tak překotně přizpůsobit poměrům, které od té doby až po dnešní dobu se skoro bez ustání řadou okolností ještě zhoršovaly.

Setkáváme se tu tedy s onou též z Německa dobře známou kastou zaměstnavatelů inflací ochuzených, nenalézajících míst zaměstnaneckých a netroufajících si vsadit poslední zbytek jmění, který jim po inflaci zůstal, do nového podnikání, jež tu již tehdy bylo téměř beznadějně. Ale ve Vídni je dosud ještě mimo to celá řada jiných existencí, jež se octly na dlažbě tím, že zmizelo císařství a ze sídelního města se stalo měšťansko-socialistické velkoměsto. Především byly postiženy tisíce bezprostředních zaměstnanců císařských, z nichž jen poměrně málo našlo zas přiměřené zaměstnání. Ale byli postiženi též mnozí jiní, kdož jakkoliv jinak žili z vídeňské císařské slávy: ať už šlo o malíře, herce, básníky či hudebníky nebo o zahradníky, taneční mistry, hoteliery, švadleny, kle-notníky, přepychové nábytkáře či vojáky.

Republikánství všech těchto lidí, jimž se vesměs vedlo lépe před převratem, nebylo příliš hluboko zakořeněno. A způsob, jimž se řada z nich vpravila do nového života, je pro člověka zvyklého normálnímu hospodaření ve spořádaném státě těžko pochopitelný. Existence, jež z toho povstaly, jsou však dnes už pro kavárenský život vídeňský stejně typické, jako zchudlí ruští vévodové pro kavárny pařížské.

Jak těžit z krise neboli o existencích kavárenských.

Přicházíme do jedné z předních vídeňských kaváren, abychom se aspoň s některými z těchto zajímavých lidí seznámili. Hle: zde paní, jež prodávala na Kärntnerstrasse krajkové záclony, vyšívání příkrývky a přepychové prádlo — říkalo se, že je to ve svém oboru nejkusnější obchod ve Vídni. Sedí tu nyní s přepadlým obličejem, v šatech, jaké by sotva kdy byla nabídla své nejposlednější zákaznici — a hraje bridge. Bridge hraje v této společnosti každý. Lze prý při tom zapomenouti na všední starosti. Využívám krátké pausy a dávám se do řeči. „Čím to, že máte, milostivá paní, tolik času — skoro denně celé odpoledne hrát?“ „Což vy nevíte, že už nemám obchod? Cizinců ubylo, mezi domácími není dosti těch, kdo by mohli mé zboží zaplatit — a než jsem se mohla zařídit na levnější zboží, přiostrýlit se poměry tak, že jsem byla ráda, když jsem se z obchodu dostala bez dluhů. Nemám ovšem docela nic.“ Je mi úzko. Což je to možné, aby se tato dáma živila hrou bridge? Ale tu už přichází vysvětlení. „Pronajala jsem své obchodní místnosti jednomu lahůdkáři. Platí mi o něco víc než kolik platím činže. Ten zbytek mi zůstane.“ Tak si tedy hrou bridge jen přivydělává, myslím si, neboť o vídeňských řetězových obchodech s nájmy je mi známo, že se tu v záležitostech daňových, koncesních a ještě jiných provádí tajně spousta zakázaných věcí, při čemž jeden kontrahent proti druhému využívá jeho bídy a bezmocnosti. „Já už jsem si na tohle nové živobytí zvykla,“ vykládá ta paní, „ostatně jen velmi málo z mých přátel nepostihl v nějaké formě podobný osud. Zajímá-li vás však tolik, z čeho všeho tu lidé žijí, představím vám jednoho ze svých spoluhráčů, pana dra R., to je učiněný odborník na systém, jak těžit z krise!“

Pan dr. R., roztomilý chlapík se špatně maskovanou pleší a obrovskými brejlemi, cení na mne přátelsky dvě řady podivně rostlých zubů — patrně ve mně tuší zákazníka. Ale já dosud ani nevím, co je tu k dostání. Pan dr. R. se rozplývá ochotou a tak se tedy za chvíli dovídám, že je tu k dostání vlastně všechno. Tento pán má totiž náramně široký okruh známostí ve vídeňské kavárenské společnosti a nosí u sebe podrobný seznam všech věcí, které jeho známí mají a jichž by eventuelně byli ochotni za mírný poplatek na nějaký čas postrádati. Potřebujete na jeden večer frak? Pan dr. R. opatří za dvě hodiny výběr tří druhů a velikostí — výpůjčně na jeden večer pouhých 6 šilinků včetně provise pana dra R. „Lidé jsou rádi, když si přivydělají,“ vykládá. Lze si však u něho najmout i příbor, nádobí, pokoj, boty, lampu, psací stroj, záclony — prostě všechno, jen peněžních zápůjček zásadně neposkytuje. Ale za to zprostředkuje, chcete-li, prodej a koupi — poněvadž však konec konců obchoduje i při svých rozsáhlých obchodních vztazích v okruhu omezeném, stává se tu občas, že někdo z této společnosti, když se zmůže zas jednou po čase na koupi zlatých hodinek, zjistí při dodání, že jsou to tytéž, které před dvěma roky prostřednictvím pana dra R. v nouzi prodal a jež zatím už patrně vystřídalý hezkou řádkou majitelů — ovšem poskytnuvše vždy panu dru R. příležitost, „aby si lidé přivydělali“.

O jedné sociálně demokratické chybě.

Ve vedlejší kavárně se hrají jen karty a šachy — rovněž vydělečný prostředek řady zchudlých Vídeňanů do nedávna náležejících k zámožnému měšťanstvu a nyní musejících se spokojiti všelijakými nejistými místy s příjmem 150 až 200 šilinků. Dlužno ovšem uvážiti, že velká většina těch zchudlých příslušníků vídeňského středního stavu se do těchto různých dobrodružných forem života se svými rodinami nevžila a že jí tudíž nezbylo leč proměnit se v pronajimatele

pokojů, ve výpomocné síly za hodinový plat, v obchodní cestující s těžko prodejnými předměty — či prostě v naprosto nečinné zoufalce, žijící z podpor jiných.

Vídeňská sociální demokracie po celou dobu své neomezené vlády ve Vídni projevovala pro vídeňské měšťanstvo velmi málo porozumění. Breitnerova bezohledná finanční politika sice získala městu bohatství, činila tak však často na úkor těch vrstev, jež by byly znamenaly pro Vídeň finanční podklad daleko bezpečnější a především trvalejší, kdyby ve svém soukromém podnikání nebyly bývaly docela neúměrně vyčerpávány. Rakouská sociální demokracie byla plně zaujata obrovským kusem práce, který vykonala pro dělnictvo. Ve skutečnosti byly však ve Vídni proletarisací nejvíc zasaženi příslušníci středostavovské buržoasie, z níž byla oním naprostým zbídačením postižena dobrá polovička. Dělníci náleželi zde až do nedávna k vrstvě daleko stabilněji vyrovnané. Ta zproletarisovaná část buržoasie se k sociálním demokratům zprvu přiklonila, doufajíc v pomoc s této strany.

Sociální demokraté rakouští viděli však jedinou správnou politiku v boji proti buržoasii za každou cenu, obávajíc se, že kdyby tomuto svému oslabenému rivalovi umožnili ozdravení, že by se plnou silou zas obrátil proti nim. A tak tedy zároveň s rostoucím počtem zproletarisovaných měšťanů nevrůstaly socialistické strany — jak by se dalo očekávat — ale vzrostl silný měšťácký odpor proti sociálním demokratům a touha po měšťanském bloku. Sociální demokraté svým přílišným setrváváním v opozici (a přečeňováním skutečnosti, že mají vládu ve Vídni) vytvoření tohoto bloku ještě usnadnili.

Měšťanský odpor proti sociální demokracii jest na rakouské pravici stejně mocným, stranické zájmy překonávajícím, pilířem moci Dolfusovy, jako jím jest na levici (i u samých sociálních demokratů) strach před hitlerismem.

Když krize zasáhla Rakousko, odepřela sociální demokracie účast na vládě, jednak poněvadž se domnívala, že v opozici bude lépe moci hájit zájmy dělníků, hlavně však, poněvadž nechtěla nést spoluodpovědnost za zhoršování jejich poměrů. Dnes je nucena nejen nečinně přihlížeti k odstraňování jedné sociální instituce po druhé, ale je dokonce bezbranná proti tomu, aby se před dělnictvem nevydával za jeho zachránce z krise — měšťanský vládní blok s Dolfusem v čele, zřizující podpůrné instituce pro nezaměstnané, především (po vzoru německém a belgickém)

dobrovolné pracovní tábory.

Vydali jsme se do nejbližšího z nich — do Hütteldorfu u Vídně — abychom seznali jejich organizaci a přesvědčili se o účinnosti tohoto prostředku v boji proti nezaměstnanosti. Dobrovolné pracovní tábory (Freiwilliger Arbeitsdienst — zkráceně: FAD) mají ve Vídni svoji ústřednu, jakési administrativní středisko celé této rozsáhlé organizace, jež zaměstnává toho času přes 6000 dělníků asi v 25 až 30 různých táborech. Práce zadává se té vídeňské ústředně, která ji jednotlivým skupinám rozděluje. V Hütteldorfu jest zaměstnavatelem osada Vierhäufelberg, jež si dává stávet čtyři a půl kilometru dlouhou silnici. V táboru je zaměstnáno 30 nezaměstnaných (byli to dřívě zedníci, pekaři, krejčí, natěrači — skoro každý obor je tu zastoupen), kteří bydlí v barácích, jež si sami vystavěli, mají vlastního kuchaře a vlastní administrativu. Za každého člena FAD, kterého zaměstnává, dostává osada Vierhäufelberg od státu 2 šilinky. Jednotliví osadníci rozpočetli si na každého ze svých členů příspěvek 38 grošů na každý čtverecný metr — doba stavby i příspěvek je stanovena na dvě léta. Mzda se platí do vídeňské ústředny, jež má vydržování táborů na starosti. Na každého dělníka se počítá s denním nákladem tří šilinků padesátí grošů, což jest 14 Kč. V tom je ovšem obsaženo všechno: byt, prádlo, strava, kapesné (denně 50 grošů a 10

grošů na cigarety, jež tabáková režie poskytuje se zvláštní slevou). Této poměrně nízké sumy dosahuje se právě společným hospodařením v táborech.

„Nikdy bychom si nebyli mohli dát vystavět silnici,“ vykládá mi jeden z vedoucích osady Vierhäufelberg, „kdyby nebylo FAD. U stavitele by to stálo o 50% více, nehledě k státnímu příspěvku, který takto dostáváme.“

Vidíme-li tu s chutí pracující dělníky, šťastné, že aspoň na čas se zbavili přišery nezaměstnanosti, a sledujeme-li jejich spokojený a družný život i po odpracovaných osmi hodinách, tu začínáme věřit na FAD. Je tu však další problém: pracují o 50% levněji než stavitel a stát na ně připlácí. To značí, že jedněm nezaměstnaným se pomůže a řada jiných vznikne. I když při jejich výhodných nabídkách je možno pracovat pro řadu zaměstnavatelů, kteří by při normálních nabídkách práci zadat nemohli, nezdá se nám toto řešení nezaměstnaneckého problému ani trvalé ani dostačující.

Z á v ě r.

Nebezpečí hitlerovské zdá se být v Rakousku aspoň dočasně zažehnáno. Teď záleží na tom, k čemu své moci užije kancléř Dolfuss, který za svůj nejbližší cíl označuje stále jen změnu ústavy, o níž jsme v „P ř í t o m n o s t i“ už psali. Tou změnou má být co možná trvale uzákoněno vítězství křesťanských sociálů a ostatních rakouských měšťanských stran nad sociální demokracii, jakož i (podle slov kancléřových) zabráněno, „aby neodpovědné masy rozhodovaly o osudech státu“. Byla tedy zároveň s hitlerismem v Rakousku přemožena i republikánská demokracie. Žádný z těchto přemožených nehodlá se ovšem se svou porážkou spokojiti. Rozdíl je jen v metodách, jimiž to dávají najevo. Hitlerovské akce vyznačují se tu zvláštní rozmanitostí, začínající u smrdutých bomb a končící u zbabělých atentátů zezadu, a u bezohledného přetřechování i ignorování všech německo-rakouských mezinárodních úmluv. O. Weisl.

p o z n á m k y

Co na to Osuský?

Nedávná řeč vyslance Osuského náramně imponovala našim slovenským autonomistům. Řekli si: přece máme jednoho svého člověka, na vysokém místě postaveného, který se nás zastal, a Čechům vyčítá i dává, co proto. Leč neimponovala tato řeč „vůdci a otci slovenského národa“ Andrejovi Hlinkovi. Proč? Snad proto, že Osuského popularita i mezi slovenskými autonomisty povážlivě roste tím, že se v poslední době častěji u nás objeví a i jinak se ozve, při čemž vždy tak trochu pohladí tu nařikající část Slovenska? Určitě i proto, že Osuský je Benešův přítel a spolupracovník, a hlavně, že je protestant. „Slovák“ však zapomněl se asi dotázat na Hlinkův dojem z řeči Osuského. Proto jako druzí i on projevil velikou radost nad řečí. Ale Hlinkovi se to jistě nelíbilo a „Slovák“ si pospíšil chybu svou napravit, svůj dojem a úsudek o řeči Osuského a jeho osobnosti pozměnit podle přání vůdce. Dal si jednoduše poslat od „K a t o l i c k é m i s s e“ v Paříži dopis se zprávou, že tato misse poslala z jedné své schůze (kdo ví, kdy to bylo) pozdrav vyslanci Osuskému a ten že jí — považte! — odpověděl po československu: „Milí krajaní! Bol som uprimne potešený vašim pozdravom, ktorý ste mi poslali za Sanssay-la-Campagne. Teší ma osobitne, že ako Čechoslováci v cudzine nezabúdate na vašu vzdialenú vlasť a že sa rozpomínate na ňu svojimi schôdzkami a piesňami.“ Atď. Úmyslně jsme podtrhli slovo „Čechoslováci“, aby čtenář hned viděl, čeho si má všimnouti, a co to „Slováka“ teď podráždilo a popudilo k tomu, aby se vrátil k řeči Osuského a zkalil na přání Hlinkovo její dojem v řadách luďáckých. Do těchto řad „Slovák“ volá: Vidíte, jaký je i ten náš Osuský: „Na Javorine stojí v úlohe smělého a nebojácného Slováka. T a k m e r z úst nevy pustí slovo čechoslovák („Slovák“ důsledně píše malé „č“, neboť Čechoslovák je nikdo, toho prý Bůh nestvořil, ale jen

Čecha a Slováka), československý, kým oproti tomu v Paríži zabudne na dôslednosť slováckú a slovenských vstavaľovcov, národné tak prebudných, čítajúcich a podporujúcich s l o v a n s k é časopisy, vo svojom liste nazve — čechoslovákmi.“ Ze slova „takmer“ možno vyčítať, jakého násilí se „Slovák“ musil na práni Hlinky dopustiť, chtěl-li ještě za čerstva vzbuzený již dojem z řeči Osuského aspoň trochu pošramotit. Není tak zcela si jist tím, zda Osuský i na Javorině slova „Čechoslovák“ nepoužil, ale i nejistota stačí, aby Osuského, má-li teď příležitost, postavil před svými čtenáři do světla člověka dvoji tváře.

Snad tento příklad dosti dobře poukazuje na lehkost, s jakou se v „Slováku“ špiní charaktery lidí a vedle toho zároveň okatě dokumentuje úžasnou malichernost a chorobnou přecitlivělost autonomistů. Rázus kdesi napsal: „Přílišná citlivost ľudskej psyché je hotová nemoc. Alebo ju zabiješ ty, alebo ňa zabije ona.“ Autonomisti tuto svoji citlivost nezabíjejí, ale ještě jí úzkostlivě pěstují. Z poenty článku adresované Osuskému: „Slovenská dôslednosť, príď kráľovstvo Tvoje!“ je vidět, že ji chtějí vypěstovat i u Osuského.

V témž čísle „Slováka“ může se Osuský přesvědčit o psychose autonomistů, pozůstávající v tom, pronášet úsudky bez jakýchkoli skutečností odpovídajících dokladů, jen když to pohladí Slováky a popíhá Čechy. Osuský ve své javorinské řeči vytýkal Čechům, že málo na Slovensku vychovávali v duchu své historie. Zapomenuli prý na Husa a Komenského. Dopis jakéhosi studenta, psaný z universitních studií jeho středoškolským profesorem, uveřejněný v „Slováku“, dokazuje opak toho. V dopise se vytýká českým profesorům právě to, že vychovávají slovenské studenty až příliš v duchu českých dějin. Co řekne Osuský na takový dopis, psaný českým profesorem?

„Zaiste sa pomätáte — zní dopis — ešte na ten čas, keď vykladajú nám o smrti nášho veľkého muža a mučeníka Jána Husa, zbyhal vám hlas, vpytávať ste ďalej nevedeli, nemohli, lebo srdce vaše bolo pohnuté a vaše oči slzami zmáčané. Prednášajú nám o porážke bielohorskej, prestali ste vyprávať a ticho zavládlo po dve minuty v učebnej sieni. A keď v duchu a v reči sprovádzali ste Jána Amosa Komenského a pri rozlúčke na hraniciach hlas vám vypovedal službu, len ústa nakrivené do hyperboly dávaly nám najavo, že smúťte, a my tešili sme sa, že snáď a j v á m prišla vôľa s ním opustiť nás. My, žiaci, pozerali sme sa na Vás s poľutovaním a konštatovali sme, že akiste máte miekké srdce, keďže vaše výklady končievaly často pláčom.“

Typý cynism pisatele dopisu, který představuje, skutečně představuje dnešní naši mládež, se stupňuje.

„...cez prestávky snažili sme sa vaše výklady presne zopakovať. Obyčajne v kúte stála skupina žiakov a smiech odtiaľ šíril sa po celej chodbe, lebo každý z nás usiloval sa napodobiť toho alebo onoho profesora, ktorý pre svoje mäkké srdce musel plakať kloniac hlavu, stiskajíc sa za srdce, božekajúc a apostrofujúc oných veľkých národovcov.“

Ejhle, to je tedy odpověď slovenského studentstva na tu výchovu, kterou čeští profesori konají na Slovensku, kterou však Osuský nevidí a jen si jí přeje. Nuže, co na ni Osuský řekne? Není-li to odpověď zkažených politickou demagogií autonomistů, otrávených mladých srdcí; není-li to dílo těch, které on tak očividně hladí? A „Slovák“ takový dopis, plný zvrhlosti citové, uveřejňuje s obzvláštní oblibou. Pisatel dále uvádí, jak prý drahocenné a citové přednášky budí v žácích slovenských jen smích a odpor k oněm mužům, „lebo po stránke národnej boli nám cudzí, po stránke ideovej však, nakoľko sme sa s nimi aj z iných hodnoverných prameňov soznamovali, boli v e ľ m i slabými vzormi k následovaniu.“ Co tedy chce i Osuský s nimi na Slovensku? S Husem, Komenským, ani s Masarykem, ani se Štefáníkem-Čechoslovákem zde nepochodí, dokud bude trvat otravná protičeská psychosa. Proti tě jest namířiti zbraň duchovní, nejenom z důvodů, které podává stanovisko utvrzení národní jednoty, nýbrž i se stanoviska lidské slušnosti.

J. Šujan.

Půjčka práce a zemědělci

Podrobná zpráva o výsledku upisování půjčky práce zavedla podnět k tomu, že vznikl spor, jaký podíl má na tomto výsledku zemědělci a kolik upsali zemědělci. Tento spor byl by snad býval zbytečný, kdyby ministerstvo financí bylo do dotazníku o upisování půjčky práce zařadilo mezi jednotlivé skupiny také zemědělce. V roztržení však zemědělci nebyli, takže jejich účast na upisování půjčky práce lze pouze zhruba odhadovat. Možná, že položka „zemědělci“ v dotazníku chyběla právě

proto, poněvadž se ministerstvo obávalo, že přesná odpověď by podnítila polemiku a chtělo už předem zemědělství uchrániti výtky, že se na půjčce práce nezúčastnilo náležitou měrou. Polemika však vznikla přece, a není tedy bez zajímavosti pokusit se o přesnější odhad zemědělských úpisů. Pokud jde o zemědělce, jsou jejich úpisy zahrnuty mezi oněmi 29.346 osobami se svobodným povoláním, soukromníky a podobně, kteří upsali úhrnem 336.5 mil. Kč. Poněvadž obchodníci a živnostníci počtem 12.401 osoba a částkou 183.4 mil. Kč jsou vedeni zvlášť, lze souditi, že poměrně značná část z uvedených 336 milionů připadá na zemědělce. Můžeme snad odhadnout tuto částku na 200 mil. Kč, kterýžto odhad je jistě optimistický! Další část zemědělských úpisů bude mezi 12.085 peněžními ústavami, které upsaly dohromady 691 mil. Kč. Tato částka nebude však veliká, neboť na příklad úpisy okresních hospodářských záložen činí asi 30 mil. Kč. Odhadujeme-li úpis Ústřední jednoty asi stejně a úpis ostatních zemědělských peněžních ústavů včetně kontribučních záložen a spořitelien i zemědělského peněžnictví, které je ovládáno stranou lidovou, na 40 milionů Kč, dospějeme úhrnem asi ke 100 mil. Kč. Dohromady tedy počítáme se zemědělskými úpisy ve výši asi 300 mil. Kč. V poměru k celé upsané částce je to jistě málo. Je to nepochybně také málo v poměru k zemědělskému majetku. Chceme-li však býti objektivní, musíme uznati, že peněžní příjem zemědělského obyvatelstva nedovoloval poslední léta ukládání hotovosti v jakékoliv formě, což se jeví nejen poklesem vkladů, ale i stoupajícím zadlužením. Při tom podléhá právě zemědělské obyvatelstvo nejvíce poplašné psychose, takže pokud hotovosti má, nejen že se neodhodlává ukládati je do peněžních ústavů nebo do státních papírů, ale naopak snaží se je shromážďovati a uchovávatí doma. Thesaurace nabyla právě na venkově největších rozměrů. Není bez vlivu také to, že právě zemědělství vsugerováá politická demagogie již velmi dlouho, že ono je nejvíce postiženo krizí a tím už předem nabízí mu omluvu pro neúčast na obětech, které všechny vrstvy mají přinášet ve prospěch celku. Při tom právě v nejzámožnějších vrstvách zemědělského obyvatelstva převládá nesporně nálada blízká fašistickým tendencím. U těch, jimž se daří poměrně nejlíp, neboť dovedli pronikavou racionalisací výroby, naprostým využitím velmi levných pracovních sil lidských i zdokonalením strojním, konečně také zaváděním nových odvětví produkčních a to jak v oboru rostlinném, tak v oboru živočišném, to jest u středních statkářů, vzniklých pozemkovou reformou nikoliv z vrstev úřednických, kteří jsou pravidelně předlužení, ale ze zámožnějších vrstev selských, není vědomě naprosto žádné chuti k nějakým obětem, jež by prospěly také „solanům“. Konečně nelze neuvážiti, že značná část zemědělského obyvatelstva je na Slovensku, kde půjčka nenalezla toho ohlasu jako v zemích českých. Výsledek všech těchto složek je malý podíl zemědělství na půjčce práce. Kaliti dnes pěkný úspěch této půjčky dodatečným škorpením o to, kdo upsal a neupsal, nemělo by smyslu. Objektivní zjištění sloužící především k tomu, aby největší vládní strana si uvědomila, že je třeba své příslušníky nejen stále popuzovat k větším požadavkům, ale že je také třeba volání po národní solidaritě obrátiti především do vlastních řad.

E. V.

Češi nebo Maďari — všechno jedno

„Nástup“, orgán „mladej slovenskej autonomistickej generácie“, přinesl v posledním čísle takovouto jakousi výzvu nebo inserát:

Slováci,

kupujte toľko knih českých a maďarských, koľko Češi a Maďari kupujú slovenských, kupujte, odporúčajte natoľko české a maďarské výrobky, nakoľko oni odporúčajú a kupujú naše, vážte si natoľko českej a maďarskej reči, nakoľko si Češi a Maďari vážia slovenskej reči, natoľko ich považujte za národ, nakoľko oni nás!

To tedy, mladí přátelé (podle dokladů skutečnosti), spíše nepřátelé, to tedy, bratři naši (říkávalo se nám přece, že jsme bratry), není nic jiného než schválná a vědomá urážka. Není přece možno, abyste, chladně rozmyšlejíce, neviděli žádného rozdílu mezi poměrem Čechů a Maďarů k Vám; není možno, abyste, dokud si zachováte zdravý cit, vyslovovali Čechy a Maďary jedním dechem. Kam to chcete dohnat touto svou zuřivostí, těmito vědomými urážkami, touto tvrdohlavostí? Nejste kmen tak silný, aby mohl hazardovat, jako ani my nejsme. Jaké mohou býti plody této svéhlavé bujnosti, která za sebou nemá nic jiného než naději vyhrát ve volbách, tuto mizernou naději, povází-li se, o jak velké věci jde? „Jindy

kolébka, nyní národa mého rakev“, napsal básník z Vašeho středu. Vidíme, že držíte v ruce lopatu. K čemu ji užíváte? Budete nahazovat val na hranice k Maďarsku nebo k Moravě? Různé bývají účely lopaty: také se jí někdy vyhlubuje hrob.

—fp—

Praha—Bratislava

Sdružení živnostníků, obchodníků a průmyslníků v Petržalce posílá poslancům, senátorům, tisku a j. memorandum, které se týká vysokých poplatků za přejezd mostu, který vede z Bratislavy do jejího předmostí Petržalky. Mostné tu činí u osobního nebo nákladního auta (tam i zpět) 10 Kč; u těžkého povozu 8 Kč atd. Pro živnostníky, obchodníky i průmysl znamená to velké zatížení; v jednotlivých případech i 30.000 Kč. Jistě to nezvyšuje možnost konkurence, jistě to nezlepšuje dopravu. Intervenuje se, posílají se petice, žádosti, prosby. Ale úřady se neozývají. Praha se neozývá. — Řeknete: lokální případ, jakých i jinde je více než dosti; řeknete, nesnáze s úřady, ne první a jistě ne poslední. — Jde tu o trochu více: vidíme, co se všechno musí u nás zmobilitovat, než se pohne otázkou mostného v Petržalce. Na Slovensku byl vykonán od převratu kus práce, který budí právem respekt u těch, kteří jsou schopni uznávat kladnou práci. Je potřeba tuto práci diskreditovat tím, že nedovedeme likvidovat takovou věc, jako je mostné v Petržalce, kterou my snad považujeme za malíčkovost a lokální otázku, která však tam v Petržalce zbytečně bolí a dráždí? Je to nějaká organizace práce, když je potřeba harangovati centrální úřady v Praze a členy zákonodárných sborů, aby se vyřídilo to, co při dobrém vůli by šlo vyříditi na místě? Špendlíčkovou politiku neděláme jen v jazykových otázkách; děláme ji všude tam, kde se na lokální otázky díváme jako na malíčkovost, nad něž je Praha se svými centrálními úřady povýšena, zapomínající, že tyto t. zv. malíčkovosti nadělávají nejvíce zlé krve. Není potřeba říkat, že o Slovensku to platí dvojnásob.

V. G.

Plakát pro příští státní půjčku

(Námět do zásoby.)

Přes to, že upisovací provize z půjčky práce patrně sanuje letošní bilance našich bank, přece jen upisování prováděly banky s chladnou zdvořilostí, v níž bylo cítiti mnoho kyselosti. Setkali jsme se jednou ve vlaku s pánem, který ostentativně vykládal spolecestujícím, on že neupíše ani haléře a jeho personál také ne, a na naši zvědavou otázku, kdo to je, jsme se dověděli, že je to český velkostatkář, sídlící nyní na zámku, dříve schwarzenberském, a při tom člen správní rady banky tříkráte sanované. Jest pochopitelno, že jeho banka nemohla vyvinouti pro půjčku práce žádnou vlastní agitaci, jak by byl mohl stát aspoň od sanovaných bank určitě požadovati.

Kdyby se finanční správa zajímala o jména, rádi posloužíme. Ač upisovací lhůta trvala 2 a půl měsíce, přece jen nestačila na vydání propagačního plakátu. Spořitelny sice oznámily, že vydají plakát nějakého záhadného původu, avšak na pražských nárožích jsme jej nespátřili a nevíme, zdali vůbec existoval. Zato bankám se nepodařilo najíti žádného umělce, který by plakát provedl, a žádnou tiskárnu, která by jej v tak krátké době dodala. A proto pro potřebu příští státní půjčky snad by bylo dobře se poohlédnouti po vhodném plakátě již nyní. Víme o krásném plakátě, který představuje moravskou dívčici v národním kroji s voničkou v ruce, podepsán jest Minkou Podhajskou a tiskl jej před 15 lety Melantrich v Praze. Kdyby snad se v tiskárně Melantricha nenašly staré štočky, jichž by se dalo upotřebiti, a kdyby se ani jeden exemplář nenašel v archivu Živnostenské banky, pak budíž prozrazeno, kdo by nám mohl ještě jeden exemplář půjčiti. Jest vystaven v zámku Vincennes v Paříži, ve válečném muzeu francouzském, v pokoji vyhrazeném rakouské válečné propagandě v samé blízkosti dvou pokojů československých. Plakát nese nápis „Zeichnet achte Kriegsangeleihe bei der Živnostenská banka!“ Přimlouváme se, aby tento nápis byl ustřížen a nahrazen nápisem „Každý vlastenec upíše svůj podíl na státní půjčce u Živnostenské banky!“ Honorářová otázka Minky Podhajské snad nebude nepřekonatelnou překážkou. Melantrich by mohl zatím najít a oprášit své staré štočky a vymazat jen dřívější podpis „Druck Melantrich in Prag“.

K. Málek.

Poučení z Hitlera?

Hitler, když šel ostře proti sociální demokracii, měl u nás pozorovatele, kteří stěží ovládali svoji radost. Jsou totiž u nás pravicovní politikové a myslitelé, jichž moudrost se vyčerpává

v tom, jak dostat socialisty z vlády a jak na ně ostře jít. Hitler nemohl býti nesympaticky přijat těmito lidmi, z nichž jeden takto radí v „Nedělním listě“:

„Kdyby naše socialistické strany využily všech agitacních prostředků jako užívá Hitler nebo Dolfuss, kdyby všichni uvědoměli odpůrci marxistických metod hospodářských pustili se s plnou vervou do boje, ukázalo by se, jak slabé jsou socialistické posice.“

Tedy přímá výzva: kopírujte Hitlera. Ale ten Hitler šel dále. Přišlo na řadu ce n t r u m. Katolický tisk u nás strouhal mrkvičku sociálním demokratům: kam jste to dopracovali? Ale týž katolický tisk opomenul se tázat: kam to dopracoval politický katolicismus v Německu. Jak to, že katolicismus byl politicky v Německu likvidován ještě s menším hlukem než marxismus? Katolické listy chodily jako kočka kolem horké kaše kolem konkordátu Vatikán—Hitler, neboť v tomto konkordátu a v této situaci není Vatikán partnerem, který by mohl býti obdivován. Hitler nešel jen proti německé sociální demokracii. Obrací se proti těm, kteří Hitlera stavěli na nohy. A právě v tomto bodě naše pravice odmítá se z jeho případu poučovat. Nebyla to nějaká strhující myšlenka, která Hitlera vynesla. V Německu dnes vládne myšlenková chudoba a primitivní averse proti myšlence. Hitler přerostl přes hlavy těch, kteří ho přímo nebo nepřímo, hmotně a jinak podporovali, domnívající se, že za ně koná hrubé práce proti socialismu. Dnes ti, kteří mu pomáhali do sedla, dívají se na něj jako na sfinx. Kam půjde? Půjde snad i proti nám? — Hitlerův případ je dějinným poučením pro politickou pravici. Dají-li se věsti jen nechuti proti socialismu, vytvoří situaci, která může pohřbiti i je samotné. U nás en miniature je to případ Gajdův a Strěbrného. A ještě dnes vidíme národní demokracii, jak se ujímá fašistů, ač se s fašismem tak popálila. Ještě dnes se národní demokracie strachuje, aby se s fašisty u nás nezacházelo příliš přísně. — Hitlerův případ je velkým poučením pro socialisty. Ale ještě větším pro pravici; poučením, které ukazuje, že do jámy, kterou pravice chystala pro socialismus, může spadnouti pravice, ať katolická, ať agrární, ať průmysl, ať obchod.

V. G.

Gentský systém, socialistické strany a odborové organizace

Reorganizace podpor v nezaměstnanosti dotýká se přímo existenčně odborových organizací, a tím si také vysvětlujeme, proč v jednání o této otázce došlo k dualismu u, který komplikoval situaci: že totiž jednaly politické strany mezi sebou a ve vládě a že jako samostatný partner při jednání vystupovaly odborové organizace. Tento dualismus komplikoval také situaci, a to nikoliv ve prospěch socialistických stran. Stály tu před úlohou, která již sama sebou je krajně obtížná; vždyť se jedná o 20—40% snížení podpor, o podstatné snížení příjmu lidí beztak již dosti krísí potrefených; o redukci výhod, které u většiny jsou rozhodující proto, aby se odborové organizovali. Proti úmyslům pravice bylo v jednání docíleno úspěchů; ale je to režie levice, která přispívá k tomu, aby odborové organizovaný přijímal výsledek jako neúspěch. Odborové organizovaný totiž nevěděl, na čem je. Viděl, že politické jeho strany, i když nerady, jsou ochotny dáti souhlas ke kompromisu. Četl některé odborářské projevy, vyznívající: nikdy! Četl hlasy, že zprávy tisku dělnictvu nepřátelského o snížení podpor a o tom, že snížení je již dohodnuto, nejsou správné. Nedočetl se však, jaká je v pravdě situace. Situační zprávy socialistických listů byly nejasné; nepříjemná pravda a skutečnost se nestane o nic příjemnější, když bude několik dnů utajena. Je přirozeno, že žádný nezaměstnaný nepřijme s nadšením zprávy o snížení podpor. Ale jeho roztrpčení bude tím větší, čím dále mu bude trpká skutečnost utajována. — Bylo přirozené, že odborové organizace chtěly býti v této věci podstatnou složkou v jednání. Ale režie v celé věci nebyla toho druhu, aby posílila důvěru těch, o jejichž kůži a chleba se jedná. Někdy je důležité nejen to, o č se jedná, ale jak se jedná. Vrací se tu stín snížení platů státních zaměstnanců. Mnohé z jejich řad nemrzelo tehdy ani tak f a k t tohoto snížení, nýbrž jeho průvodní okolnosti. Připustím důvody pro snížení platů státních zaměstnanců; ale jednání stran se státními zaměstnanci nebylo na vyšší vážnosti otázky. Jeden výrok Brodeckého z této doby bude na dlouho připomínati tuto situaci. (Nemohu potlačit otázku: mluvil by posl. Brodecký na schůzi odborové organizace dělnické stejnými slovy, jako mluvil o státních zaměstnancích, kteří mají prý děkovat socialismu atd.?) Je přirozeno, že nezaměstnaných členů odborových organizací se existence dotýká, mají-li jejich podpory býti

snížený o 20—40%. Ale nadto je dráždí: tato neurčitá situace, o níž nemají spolehlivých informací, jak to vlastně je. Tato neurčitost je zdrojem nedůvěry.

V. G.

Vláda, strany a tisk.

Vytýká se často, že vláda má nedostatečný styk s tiskem. Jest dobře položit si otázku, jak jednotlivé strany informují své čtenáře o vlastních poradách. Po této stránce komuniké o schůzích výkonných výborů a poslaneckých klubů jsou velmi úřední a nemluvná; dočítáme se v nich jen, že ta ona stranická korporace zasedala, že jednala o aktuálních otázkách, dočteme se, kdo referoval, kdo zasáhl do debaty, na konec se dočteme, že schůze konstatovala jednomyslné nazírání na politickou situaci a postup strany (ač se to vždy nekryje s pravdou), a to jest asi tak vše, co strana řekne svým lidem v oficiálním tisku; více řekne některý referent vedoucím funkcionářům při zavřených dveřích, ale prostý příslušník strany se o poradách vedoucích složek dozví velmi málo. Více se dozví, bere-li své informace pod rukou; tu ovšem není vyloučeno, že informace jsou skresleny; tak — jen pod rukou — se dozví, že porady neměly klidný průběh; tak se dozví o různých konfliktech osob, směrů, zájmových složek, o tom, jak debata byla rušná a bouřlivá. Porady vedoucích složek stran konají se za zavřenými dveřmi a komuniké se snaží, aby tajemství zavřených dveří bylo ještě více utajeno. Jest známo stanovisko toho či onoho poslance k té či oné otázce; lehce lze uhadnouti, jaké stanovisko asi zastával. Ale komuniké o tom diskretně mlčí. Umlčuje tuto diskusi, která je podstatnou složkou demokracie. Čtenář listu se nesmí dozvědět, že ten či onen politik měl jiné názory. A daleko již si nedovedou strany představit, že by se svět nezbořil, kdyby se dozvěděl, že na tu či onu otázku se jednotlivci ve straně dívají odlišně. Strany považují diskusi ve stranách za něco, co jest dovoleno nejvýše v nejužším kroužku. Snaží se předstoupovati před veřejnost jako organizace, kde panuje naprostá uniformnost názorů a myšlenek. Není to pravda, a skutečnost, že to vypadá jinak, není také žádným neštěstím. Právě tak jako nejvlastnější silou, která vytvořila strany, jest rozdílnost zájmů, myšlenek a názorů, právě tak strana, která nechce být jen mrtvým mechanismem, nesmí podvazovati možnost výměny názorů v rámci strany. Kázeň ve stranách jest důležitá věc, ale kázeň není vše. Kázeň musí být výsledkem dobrovolného se podrobování vyšší jednotce, nesmí být něčím, co jest vynucováno bezduchým tlakem. Jsou-li stížnosti, že vláda neinformuje dostatečně tisk, jest skutečností, že strany neinformují své lidi prostřednictvím tisku dostatečně. Čteme, že ta a ta strana nikdy nepřipustí atd. Pak jest ticho, jedná se, zprávy jsou lakonické, až se čtenář dozví, že strana připustila to, co nechtěla připustit. Tím se zvětšuje ona nedůvěra lidí ve stranách ke stranám; čtenář pak není živým účastníkem všeho toho, co strana dělá, ale má trpký pocit člověka, který jest stavěn před hotovou věc. Jest potřeba, aby politické strany svého tisku používaly k vydatnější informaci o své práci.

V. G.

politika

Franta Kocourek:

Mladé Francouzky o Německu

Paříž, 9. července 1933.

V.

Schůzky mezi mladými hitlerovci a mladými Francouzky v Paříži, o nichž jsem tu psal, vzbudily další, dosti prudce vedenou polemiku z francouzské strany. Zaznamenali jsme tu stanovisko pana Georges Guy-Grand a z „Grande revue“. Ta byla první. Teď se vmísily do boje ostatní. Převažuje nálada smířlivá a mírumilovná, jak jsme ji mohli sledovat u všech dosud interviewovaných. Zdá se, že stanovisko bojovného nacionalismu je v pozoruhodné menšině. Není snadno rozhodnout, prospěje-li tato skutečnost Francii, nebo doplatí-li na ni. Poslechněme mínění šéfredaktora nejrozšířenějšího studentského měsíčníku v Paříži, vydávaného pod temperamentním titulem „Holahée!“ a se značně sentimentálním mottem básníka slavné paměti, François Villona: „Ah!

si j'eusse étudié au temps de ma jeunesse folle!“ čili: „Ah! kdybych byl studoval v dobách svého početilého mládí!“ Tohoto „časopisu nové generace“ vyšlo právě speciální dvojčíslo s rudě vyzdobenou titulní plachtou, na níž vládne po celé šířce a výšce lomený kříž. „HITLER MLUVÍ!“ je červeně vtištěno nahoře a pod tím připomínka téže barvy: „NAŠE GENERACE MUSÍ ZNÁT... MEIN KAMPF: EVANGELIUM HITLEROVSKÉ STRANY“. V jednom rohu titulní strany hoří remešská katedrála, v druhém troubí hnědý úderník k pochodu probuzeného Německa, ve třetím vidíme hitlerovce připravovat hranici k smrti odsouzených knih, ve čtvrtém rohu nám ukazuje fotografie v srpnu 1916 Němci rozstřílenou vesnici Cléry-sur-Somme.

Šéfredaktor „Holahée!“, pan Roger Foucher-Gretau a pan Gabriel Moy praví mezi jiným:

„Neznáme ani jediného Francouze, ať patří k jakékoliv straně, nebo skupině, nebo náboženství, který by nepřijal pozvání na schůzku s mladými hitlerovci. Ale jdeme-li k někomu, musíme vědět, s kým máme tu čest. Nestací vyslovit několik oboustranně přívětivých frází o přání sblížení, tím se překážky neodstraní a neuskuteční se soulad. „Mladí lidé, které u nás přijímáme, mají vůdce, jehož rozkazy slepě plní a jehož myšlenky někdy sami svými akcemi překonávají. Tento vůdce se jmenuje Hitler... V říšském sněmu, před hrozivými zraky celého světa proslavil pacifistickou řeč, s níž však je v podivném rozporu to, co napsal před dobytím moci ve své knize „Mein Kampf“. Tato kniha není dosud známa. Ale je třeba, aby každý z nás věděl, na čem je, pokud jde o hitlerismus a Hitlera. Toto dílo, před několika měsíci znovu vydané, představuje ideologii, kolem níž se seskupila více než polovina německého národa. Ještě nikdy vůdce strany, muž aspirující na řízení velké země, nesestrojil politický systém tak vzdálený mravnímu ideálu, k němuž se všemi lidskými nedokonalostmi směřujeme... Šlechtní duchové se mohou domnívat, že Německo bylo dohnáno k této krajnosti neštěstím, a že by se znovuzrodil klid, kdyby se zničily mírové smlouvy a kdyby se Německu vrátily hranice z roku 1914. Všechny německé protesty ve jménu spravedlnosti mají však jiný cíl: Nejde o dobytí jisté rovnováhy ani o dosažení jistého spravedlivějšího rozdělení. Jde naopak o porušení této rovnováhy, jde o dobytí úplné a absolutní nadvlády.

Ústupky Hitlera ve prospěch některých zemí jsou jen dočasné — a budou ve vhodném okamžiku stonásobně vyváženy. Čtěte „Mein Kampf“! Tam nás Hitler upozorňuje, že je ochoten k ústupkům všeho druhu, nejenom k ústupku v řeči, ale i v prestiži, jen aby si zajistil silnou armádu, která mu po masakrování Francouzů umožní dobýt východ Evropy. Potom se jistě vypořádá s námořními mocnostmi a jinými latinskými mocnostmi, prolezlými Židy!... Stejně jako nebylo ochrany proti pronásledování Židů, jako v jejich případech neplatily mravní a sociální zákony, stejně budou hitlerovské kohorty ohrožovat sousední národy, nezadrželi je mocnější vojenské síly, než budou mít oni sami. Světové mínění a svědomí bylo bezmocné v boji proti Židům. Bylo by ještě bezmocnější toho dne, kdy by šlo o nesmírné územní výboje, o nichž sní Hitler. Pochopíte sílu a vášnivost tohoto hnutí při četbě jeho evangelia.“

Pan Foucher-Gretau a Gabriel Moy docházejí k závěru:

„Proti hitlerovskému Německu je třeba postavit sílu, ať je nacionální nebo internacionální. Ale nejen sílu veřejného mínění a lidského svědomí, také sílu četníka a vojáka, který je na stráž. Francouzská vláda to pochopila. Kéž by také jiné země pochopily, co pro nás znamená slovo „bezpečnost“. Ať se probíráme spisy francouzských státníků, ať zkoumáme jejich myšlenky, jakkoliv přísně: najdeme v nich vůli dosáhnout vyšší a vyšší úrovně mezinárodní morálky. A ten mezi nimi, kdo by měl ideál podobný ideálu Hitlerovu, by se stal terčem celé země. Říkáme-li tato slova, neznamená to nijak, že bychom se i nadále nějak vyhýbali stykům s našimi německými kamarády, především proto ne, že nejsou všichni hitlerovci. Nedávné bitky na kongresu katolických mládežů v Mnichově to dokazují. A potom: neztrácíme naději, že jednoho dne mladí hitlerovci odmítnou ideál násilí, který je jim vštěpován. A že sám Hitler, slabý proti mezinárodní mírové síle, dá své státnické hodnoty do služeb nového, jiného ideálu.“

Chcete-li vědět, co všechno se podniká ve Francii pro mír, čtěte týdeník Marca Sangniera „L'Éveil des Peuples“ čili „Probuzení národů“. Dovíte se tam o organizaci „Relèves

de la Paix“, které mají připraven bohatý a aktivní mírový program, najdete tam informace o životě v asociacích bývalých bojovníků-pacifistů, o činnosti tak zvaných „dobrovolníků míru“, o práci významné mírové centrály „Foyer de la Paix“, kde se plánovitě uskutečňují mezinárodní styky, a najdete tam také informace o „objecteurs de conscience“, kteří odpírají zásadně jakoukoliv účast na branné akci, jak jsme se o tom zmínili už v rozhovoru s panem Polinem z Ecole Normale Supérieure. Victor Méric, ředitel časopisu „La Patrie Humaine“, dostal právě v těchto dnech obsílku spolu se svými dvěma redaktory pro články, glosující sympaticky hnutí protimilitaristického hnutí, založeného na námitkách svědomí. Letmý pohled na to, čím se zabývalo několik pacifistických skupin v Paříži v posledních dnech: V „Zelené Internacionále“ měli přednášku na téma: „Risiko míru“. Ve velkém amfiteatru Sorbonny pořádali za předsednictví bývalého ministra Justina Godarta slavnost u příležitosti odjezdu prvního kontingentu důstojníků Armády Spásy na Guyanu. Den na to, 3. července, byla v témže amfiteatru pořádána manifestace pro světový mír, spojená s rozdělením cen soutěže organizované „Histoire Nouvelle“. V Maison de la Mutualité přednášel G. L. Galey a Georges Duveau na téma: „Třetí síla a evropský problém“. „Mezinárodní liga bojovníků míru“ v ulici de Vanves pořádala přednášku pana Faureta: „Zodpovědnost za válku“.

Už jen jednu čárku na skizze francouzsko-německé atmosféry: v pařížských listech byla otřesena včera a především z Berlína telefonovaná, na pohled nepříliš významná zpráva: Sčítání obyvatelstva v Německu. Podle dosavadních výsledků sčítání praví zpráva, bylo tam 16. června 65,300.000 lidí. K tomu třeba přičíst 850.000 obyvatel na saarském území. Je tedy dohromady 66,100.000 obyvatel v Třetí říši. Z toho 33,600.000 žen a 31,700.000 mužů. To znamená, že soused Francie patří k nejobydlivější zemi v Evropě, hned po Rusku. Dnešní německý režim a národní tendence dávají této číslu obsah, nad nímž se musí zamyslet zvláště lidé v málo plemenné Francii.

„Strach z války připravuje válku.“

Studentská Paříž se začíná vylidňovat. Ale najdeme jistě četnou společnost studentek na slavnosti, kterou pořádá „Klub mladých mezinárodních přátelství“ na rozloučenou s ukončenou sezonou. Protože se tančí, je návštěva značná. Mezi jinými atrakcemi tu mají také jistého chansoniéra, předem přesvědčeného o svém triumfu. Zpívá, vlastně podle francouzského způsobu spíše recituje několik chansonů. Poslední z nich je věnován panu Adolfu Hitlerovi, který nebyl ničím a stal se kancléřem a krutě vládne a myslí si, že je nejvyšším pánem. „Ale i na tebe dojde, můj milý, dej si pozor, i tebe mohou vykopnout — a co chceš dělat potom, Adolfe? No to je jasné! Přijdeš do Paříže, přijdeš k nám!“ Potom přikročil chansoniér ke společenské hře, která spočívala v tom, že každý musil říci nějaké slovo, které se rýmovalo s následujícím. Když takových slov měl asi dvacet, improvisoval na ně popěvek, jehož verše končily předem danými rýmy.

„Nazi!“ vykřikl jeden růžolící navrhovatel.

„A rým?“ ptá se chansoniér.

„Banditi!“ volá jiný mladík a sklízí za ten nápad srdečný smích. Všechna slova a všechny rýmy uměl chansoniér spojit v chanson, který se na konci i uvnitř každého verše zakoušal do Hitlera a národních socialistů. Je nutno podotýkat, že se v posledním čtyřverší tím banditou stal Hitler? Podobného obsahu byly i anekdoty, které pan chansoniér vyprávěl.

V první řadě posluchačů stojí dívka, vedle níž jsem o něco později byl posazen při večeři. Protože se při představení ukázalo, že je Francouzka, pochopíte, že jsem hned pomyslíl

na svou anketu a že od tohoto okamžiku byl její osud zpečetěn. Začalo to tancem, při němž, jak známo, se dá beztrestně mluvit o všem možném. Při druhém kousku jsme už mluvili s nic netušící tanečnicí o Německu. Při následujícím tangu mi slečna Alice Debeaux dokazovala, že o Německu nic neví. A když spustila hned nato chřestější rumba, seděli jsme již stranou tanečního reje a oddali se nerušeně hovoru o Německu.

„Jsem malířka, studuji na Ecole Nationale des Beaux Arts a připravuji se na profesuru kreslení. Můj otec je sochař a byl aktivním důstojníkem, za války vždy v první linii. V naší rodině byl vždy dojem, že válku nechtěl ani německý, ani francouzský národ. Že válka přišla od vlády — a zvláště od anglické. Musím vám říci, že jsme se ani tak na Němce nedívali jako na nepřátele Francie, jako spíše na Angličany. Pamatuji se, že jsem četla ve francouzském překladu Thomase Manna „Kouzelný vrch“. A tam je skvěle zachycena ta vydrážděnost citu, stav, který byl obecný nejen v Německu, ale i u nás. Můj otec jel do války nadšen, přese všechny pacifismus. Národ přijal tehdy válku ve své většině.“

A dnes? Přijal by ji stejně nadšen?

„Dnes, myslím, že ti, kteří prodělali válku, by do války už nešli. Spíš ti mladší, kteří tam dosud nebyli, by se dali přesvědčit. Kdyby byli dnes povoláni do války, myslím, že by mnozí Francouzi odepřeli. O starších se to dá tvrdit. Mladší jsou v tom směru pochybnější. — Víte, myšlenka války — připadá mi jako mořská nemoc. Tak dlouho se o ní mluví, až ji člověk dostane. Tak se vytváří „esprit de guerre“. Myslím, že válku připravuje také strach z války. A v nemalé míře. Nebyl by to jediný příklad toho, že z čehosi neexistujícího vytvořili lidé skutečnost.“

Hitler?

„Ptala jsem se na to bratra, který je zaměstnán v jistých novinách. Bratr říká, že Hitler shromáždil všechny mladé Němce slibem lepší budoucnosti. Ale že nemůže své sliby splnit. A tak snad brzo, snad už za měsíc, říká bratr, bude v Německu komunistická revoluce, která vše jedním rázem zničí. Ostatně Hitler je podle mého názoru jen loutka, jen „homme de paille“, jemuž bylo svěřeno provedení důkazu, že je možno změnit myšlenku národa.“

Slečna Alice si vzpomíná na své dojmy ze styků s Němci:

„Můj první styk s Němci byl ve vlaku, jela jsem tehdy do Československa, ano, znám vaši zemi, byla jsem tam dokonce dva roky, se svým otcem, který pracoval jako sochař u Pečků, víte, v té vile u Stromovky, i v té druhé, blízko ministerstva národní obrany. Zdálo se mi ve vlaku, že Němci především zaberou hodně místa, a že mluví hlasitě. Byl to Bavorák a bylo to ve Švýcarsku, kritisoval všechno možné. V mezinárodním vlaku, myslím, že není docela vhodné vykládat přede všemi hlasitě politické názory.“

Jinak jste Němce nepoznala?

„Říšské ne, ačkoliv nevím, jestli nebyli také říšští Němci mezi těmi, které jsem poznala v Praze na Akademii výtvarných umění. Jak víte, je tam také německý atelier. Ale nikdy jsme nebyli pohromadě s Němci. Pamatuji se, že jeden z nich na mně chtěl, abych mu řekla své mínění o Čechách. Ale protože jsem cítila, že si přeje, abych se vyjádřila nepříznivě, byl náš rozhovor krátký. Říkal: Podívejte, jaké věci se dělají v našem německém atelieru. Češi nemají nic zajímavého, nic zvláštního, a podobně. Také se pamatuji, že otec tohoto německého studenta mne jednou pozval dopisem k nim do rodiny. A na konci toho dopisu bylo něco, co mě velmi zarazilo. Bylo tam napsáno, že mi dají večeři . . . Myslím, že Němcům schází smysl pro společenský takt, který poněkud charakterizuje Francouze. Ano, v módě se to také ukazuje: Němci jako by projevovali radost ze své odlišnosti, ve formách, stří-

hu i barvách . . . Ale jejich země, pokud jsem ji viděla z oken vlaku, se mi moc líbila. Má dosti úsměvný vzhled. A na nádražích v Německu se mohlo jít na zemi, tak byla čistá.“

Ano, německá čistota je vedle pořádku, dodržování disciplíny a kolektivismu jedna z kvalit, které na první pohled překvapují syny a dcery hbitější, svobodnější a individualističtější, ledabylejší a ležernější máti Francie.

„Říká se, že Francie není militaristická. Ale myslím, že ve Francii se drží na zbrojení. Ovšem, že to u nás není jako v Německu: Francouzský národ dělá vojenskou službu z povinnosti, naše mládež proti ní často reptá, naproti tomu v Německu jistě je nadšení pro všechno, co souvisí s válkou. Francouzská mládež netouží — na rozdíl, myslím, od mládeže německé — po válce, Francouzi ale nechtějí být slabí, chtějí mít vědomí ochrany. Ne, u nás voják není nic privilegovaného, je to člověk jako ostatní. Každý člověk je u nás posuzován sám o sobě a ne podle celku, k němuž patří. Na vojnu se dělají ve Francii často vtipy, vím i doma u nás, smáli jsme se otcí, že je důstojníkem. Neměli jsme k tomu jako k povolání žádnou úctu a necítili jsme jako čest, že je důstojníkem.“

„Versailleské smlouvy? O těch jsem slyšela nejvíc v Praze. Pamatuji se na stížnosti, že těmi smlouvami vám byla přidělena území, s jehož obyvateli se nebudete moci nikdy pořádně smluvit. Myslím na slovenské autonomisty a na Slezsko, které je značně germanisované, ne? Znáám mladé Maďary, kteří v podstatě touží po válce, protože jejich území bylo příliš versailleskou smlouvou zmenšeno. Ne, nejsou to jen Němci, kteří chtějí válku! Jeden z mladých Maďarů mi psal, ještě onedhy: zůstávám stále věren francouzskému přesvědčení, ale tady v Maďarsku se to v poslední době silně obrací proti Francii, proti versailleské smlouvě. Druhý Maďar, kterému jsem také psala, mi vůbec neodpověděl. Podle mého názoru mají versailleské smlouvy příliš schematické rozdělení. Neznám politiku, nevím, do jaké míry je můj dojem správný. Myslím, že v každé smlouvě se státníci zabývají zemí, ale ne lidmi, kteří na ní bydlí. To máte jako Alsasko-Lotrinsko. Necítila jsem na příklad ve Štrasburku mezi obyvatelstvem žádné sympatie k Francii. Jednou jsem tam vešla do obchodu na cosi se zeptat. Ptala jsem se francouzsky. Ti lidé se na sebe podívali a vůbec mi neodpověděli. Myslím, že Alsasané mají v podstatě spíš germánský charakter. Lotrinci jsou francouzštější.“

Hlas levé katoličky.

Požádal jsem pan Perroy, jehož míněním jsme zahájili tyto články, aby mě uvedl k nějaké dívce ze svých, to jest katolických kruhů. Pan Perroy mi v telefonu nejdřív oznámil, že dostal „Přítomnost“ se svým interviewem, že je potěšen, a za třetí a hlavně, že není „katolík-socialista“, jak jsem napsal, nýbrž „sociální katolík“, což je zajisté rozdíl. Protože projevil obavy, že za etiketu, kterou jsem mu dal v „Přítomnosti“, bude exkomunikován z církve římsko-katolické, a protože na této církvi lpí tělem a duší, spěchám, abych opravil své přereknutí. Slečna Elisabeth G a y je ještě mladší než malířka, kterou jsme poznali v British Club. Je jí dvacet jedna let, což nám řekla s úsměvem a bez zdráhání — a proč by ne, když je to číslo tak nízké! Černé lesklé vlasy odolaly pokušení mikada.

Co byste mi mohla říci o Německu?

„Docela nic!“ prohlašuje slečna Gay.

„Tak to vždycky začíná, „a potom to dopadne takhle“, říkám — a vytahuji svůj nový, už zase skoro popsaný blok. Ostatně vím, že se vrátila přede dvěma měsíci z Německa.

„Ano, to je pravda, byla jsem v únoru a březnu v Černém lese, na jeho nejvyšším bodě, ve Feldbergu. Bylo tam mnoho lidí z nejrůznějších končin Německa, ale ani jeden z nich nebyl, bohužel, hitlerovec. Ke které straně ti lidé patřili? Vět-

šinou k centru. Stýkala jsem se hlavně s mladými německými katolíky, hlavně s jedním německým „objecteur de conscience“, který při posledních volbách hlasoval, třeba katolík, pro sociální demokraty, protože věřil, že jedině oni mohou vzdorovat Hitlerovi. Ten člověk vášnivě miloval Francii, vlastně víc, a snad opravdověji než já. Redigoval jistou katolickou revui, která teď asi přestala vycházet, revui s tendencí ryze pacifistickou a socialisující. Říkal mi po volbách, které rozhodly o Hitlerově vítězství: „To bylo naposled, co Německo volilo, uvidíte!“ A udrželi se Hitler u moci, vystěhuju se z Německa.“

Co jste říkala tomu, že se centrum poddalo?

„Ah, to je žalostné! Bylo tam mnoho katolíků, kteří nemohli vůbec pochopit, co to centrum dělá. Jsem proti tomu, aby se katolíci shromažďovali v jediné straně, z toho jsou vždycky neshody. V Německu to mělo svou cenu, protože tam jsou katolíci v menšině — ale jen v takových zemích bych to schvalovala. Jako u nás ve Francii, tak také v Anglii jsou katolíci organizováni ve všech stranách. Pamatuji se na mírový kongres v Bierville v roce 1926, bylo tam mnoho Němců a také těch, kteří odpírali jakoukoliv účast na válce. Měla jsem dojem, že jsou Němci přesvědčení pacifisté. Ovšem, byl to dojem utvořený podle lidí, které jsem kolem sebe tehdy měla: a potom, představte si, jak jsem byla mladá! Teď si myslím, že málokterý Němec je pacifista, ale když je Němec pacifistou, je jím daleko pevněji a úplněji než Francouz. Celé prostředí biervilleského kongresu bylo krásné, mírumilovné: pamatuji se, že tam byla zastoupena i francouzská vláda, můj otec tam hájil politiku Briandovu, tenkrát vládl ještě Brüning a Stresemann. Také se pamatuji, že v třídě filosofie, na lyceu, které bylo vysloveně nacionalistické, jsem hájila zuřivě Němce a tvrdila jsem o nich, že jsou pacifisté.“

A od té doby?

„Od té doby jsem se naučila trochu německy: ne na lyceu, ale soukromě. Kolik z mých spolužaček se učilo němčině? Velmi málo. Z dvaceti se učilo 19 angličtině, po případě italštině, jenom jedna němčině. A tak to bylo i v jiných dívčích lyceích. Počet dívek, které si vybraly němčinu, je ještě daleko menší než počet studentů. Možná, že je to také chyba hloupých metod, kterými se ve Francii cizím řečem a zvláště němčině učí. Z německé literatury, z toho mála, které jsem z ní poznala, jsem měla dojem, že je romantičtější. První má kniha byl Werther . . . Důležitější je pro mě hudba.“

A politika? Slyšel jsem, že slečna Gay je jedna z těch vzácných mladých Francouzek, které se zajímají o politiku.

„Měla jsem dojem, že se roku 1930 a 1931 dalo s Němci ještě něco dělat. Měli jsme mnoho nadějí v Brüninga. Myslím, že Tardieu a Laval mají velkou zodpovědnost za nepříznivý vývoj francouzsko-německého poměru a dokonce, řekla bych, i za hitlerismus. Nic pro sblížení nedělali. Laval pronásledoval Brianda. A přece myslím, že Briand byl ve skutečnosti francouzským národem víc milován, než se zdálo z tisku. A kdyby v okamžiku, kdy byl Briand poražen jako kandidát na prezidentství republiky, byli dali rozhodnout hlasováním francouzskému národu, jsem přesvědčena, že by byl Briand dostal velkou většinu hlasů. Ano, věřím, že se mohlo ještě něco dělat. Vezměte otázku reparací: kdyby byl Laval hned přijal plán Hooverův, bez dlouhého jednání, bylo by to bývalo krásné gesto, které by bylo jistě mělo svůj význam pro sblížení Francie s Německem. Vždyť bylo jasno, že peníze od Němců stejně nedostaneme. Bylo by to tedy bývalo gesto, které by nic Francii nestálo a udělalo by Francii dobře.“

Pan Perroy, který se zájmem sleduje vývoje slečny Gay a chvílemi ji popichuje, což se mi docela hodí, konstatuje na tomto místě rozhovoru, že Francie už dlouho vyniká politikou s opožděním, politikou vyčkávací, neiniciativní.

literatura a umění

Jiří Walter:

Před krachem českého filmu

Utěšená vyhlídka 80 českých filmů.

Nerohodli jsme se, že si pro našich šest set zvukových kin postavíme přiměřený atelier, jenž by postačil k výrobě asi 26 filmů ročně o průměrně 14 interiérových dnech filmovacích při ceně atelieru 7000—10.000 Kč denně se vším všudy. To by se bylo dalo pořídit. Rozhodli jsme se raději vystavěti si atelierový palác (veletržní palác už máme) s dvojím velikým studiem luxusních dimensí, rozhodli jsme se vystavěti si celý luxusní komplex „filmových továren“ dokonce i s hotelem, s nimiž sotva co může soutěžit nejen ve střední, nýbrž i v západní Evropě. Denní náklad na jedno z těchto studií stojí výrobce filmu se vším všudy 30.000 až 35.000 Kč. Protože dobrá polovina všech českých filmů se natočí za 8 dní interiéru, dá se tam pohodlně zhotoviti českých filmů 80, při čemž na polovinu filmů případně 14denní doba na interiéry.

Osmdesát českých filmů ročně, to je fakt, nad nímž je dobře se zamyslet. Tolik filmů zhotoví ročně dohromady dvě největší americké výroby, Metro Goldwyn Mayer a Paramount. A jejich odbytíštěm je celý svět. Tolik celovečerních filmů zhotoví za rok Německo. A jejich odbytíštěm je asi půl světa. Na tolik českých filmů jsme si postavili jeden z našich atelierů, majíce naději na odbyt našich filmů do 600 československých i těch docela malých zvukových kin. Počítáme-li optimisticky filmovou sezonu na devět a půl měsíce, to je čtyřicet týdnů, stačí nám takový atelier dodat od září do května na každých dva dny dva premiéry českých filmů na každý týden, na každý týden.

Tolik dobra pro takový malý národ.

Ateliéry s tlamou Molocha.

Protože tyto naše první „filmové továrny“ stály obnos, udávaný cifrou mezi 16—20 milionů Kč, a protože si společnost, která je stavěla, musila nejméně 10 milionů na tento náklad vypůjčit, není divu, že denní filmování v jednom z těchto dvou studií stojí s osvětlením a technickým personálem pro nás horentní sumu nejméně 30.000 Kč. Průměrný český film, jenž by mohl normálně hraditi své náklady, měl by být za 450.000 Kč. Po odečtení nákladů atelieru zbude 150.000 Kč na úhradu autora, scenaristy, operatéra, režiséra, komponisty, architekta, herců a ještě všech dalších nákladů technických v exteriérech. Po zaplacení horentní částky za ateliéry, na níž se nedá nic ušetřit, musí výrobce šetřit na všech těchto složkách, musí stlačovati na minimum všechny honoráře umělecké, musí si vybírat i nejlacnější síly a pracovati s nimi v nejkratším možném čase, jen aby jakž takž uhradil náklad. Přes všechnu úspornost vyjde mu pak film v nejpříznivějším případě na 550.000 až 600.000 Kč, mluvíme-li vůbec o nejlacinějším typu českého filmu. To je však náklad, který příjem z průměrného českého filmu nikdy neuhradí: není divu, že podnikání českého filmového výrobce je diktováno stálou hrůzou před deficitem a že se s opravdovými schodky stále pracuje.

Na této basi a priori pasivního podnikání má se vybudovati velkoprodukce českých filmů, která svým počtem zastíní všechno, co si jiné země pro sebe dovolí.

A nejnovější událostí v Německu?

„Byla jsem velmi překvapena mírou úspěchu Hitlera. Se stanoviska francouzské diplomacie: je třeba uzavřít mír absolutně se všemi státy: se sovětským Ruskem, s Itálií a stejně s Německem, s každou zemí, ať je jakýkoliv její politický režim. To nám ovšem nevádí, abychom navázali upřímnější styky se státy, které zachovaly režim nám bližší, to jest především demokratický. Na příklad v Malé Dohodě, i s Polskem, mezi těmi, kteří jsou „spojenci“ Francie, je to jediné Československo, z jehož přátelství se skutečně a upřímně radujeme. Jsem opravdu šťastna, že to mohu říci právě o vaší zemi a že k ní můžeme bez nucení mít takový přátelský poměr. — Ale není tu jen stanovisko diplomatické, je tu i stanovisko osobní.“

Tady mluvíme o známém „generačním“ sporu, o kterém jsem informoval v druhém z těchto článků a o němž se mluví i v úvodu článku dnešního; o sporu, mají-li mladí Francouzi udržovat styky i s hitlerovskou mládeží. Slečna Gay se docela neshoduje s názorem pana Luchaira z revue „Notre Temps“, ale upadá do částečného rozporu:

„Jak to říká Luchaire, to není docela správné. Myslím, že je lepší sblížit se s Němci, i když jsou to hitlerovci. Ale spojení s hitlerovci se nemá. Jak to myslím? Potkám-li hitlerovce na ulici a bude-li to známý, promluví s ním, jako s kýmkoliv jiným. Ale nebudu ho vyhledávat. Ne, sblížení s nimi je nebezpečné. Proč? Protože to jsou lidé, kteří nechťejí ustoupit ani o krůček ze svého programu. Přes to se vám přiznám, že můj první reflex před Němci je sympatický, nebo skoro sympatický. Ptala jsem se nejednou sebe sama, byla-li bych pro Hitlera, kdybych byla Němkou. A myslím, že ano. Jistá věc, je ve mně velký zájem. A při tom mám pro všechny diktatury odpor. Odpor k nesvobodám všeho druhu. Ano, Němci dělají revoluci: ale tak jinou, než jsme si představovali! Víím, že si odporuji, ale není přece nemožné, obdivovat i opak vlastního ideálu? Ještě něco: loni za Papena a Schleichera jsem držela spíš s Hitlerem, jako s člověkem, který má protikapitalistický program.“

A fašismus?

„Právě proto, že to není jen v Německu, je třeba postavit něco proti fašismu. Bohužel, teď není nadšení pro demokracii, kterou považujeme teoreticky za sílu schopnou odolnosti proti fašismu. Idea demokracie lidí dnes nezajímá daleko tolik, jako idea fašismu.“

A co by se mělo tedy dělat?

„Podle mého názoru se nemusí měnit politický režim, ale hospodářský a sociální řád: pryč s kapitalismem. Jakou roli v tom může hrát mládež? Musí dobýt víc místa pro duchovní síly. Ale jak? To nevím. Je mezi mladými ve Francii stále méně lidí, kteří by měli víru v akci, víru, již jsou vrchovatě naplněni mladí hitlerovci. Mladí Francouzi nevěří, že se dá něco změnit, říkají, že politika je špína a že se proti hospodářským podmínkám nedá nic dělat. Naši mladí, bojím se aspoň, nevěří v možnost úspěchu. Každá víra je lepší, než nedostatek víry.“ Válka?

„Když jsem byla v Německu, pozorovala jsem, že čím více byli Němci napravo, tím pevněji byli přesvědčeni, že nebude válka. Spíše na levici jsem našla ty, kteří válku připouštěli. A nemyslím, že těžiště Hitlerova programu je válka: jsou to daleko víc hospodářské otázky. Nebezpečí Hitlera je v tom, že místo rovnosti v odzbrojování žádá rovnost ve zbrojení.“

A ztroskotá-li odzbrojovací konference, což se zdá jisté, nic Německo nezabrání, aby naplno zbrojilo. A ještě něco o válce: najdete ve Francii hodně lidí, kteří se nebojí ani tak nového přímého útoku z Německa, jako toho, že Francouzi budou musít jít do války k vůli pánům z Malé dohody.“

Vida! A my si myslíme totéž o pánech z Francie!

Potěšení být pasivní.

Proti apriorní pasivnosti českých filmů se nedá užít mnoho přirozených receptů, stejně jako se nedá užít žádných receptů proti tomu, že u nás nerostou banány. Hledají se tedy prostředky nepřirozené.

Proti filmovým továrnám prvním, položeným v luxusní poloze na vršcích barrandovských, stavějí se ihned filmové továrny druhé, položené prosaičtěji v nížinách hostivařských. Jsme stát řízený zásadami soukromokapitalistickými, podle nichž je třeba vyrábět co možná nejvíce a co možná bez plánu, za ceny co možná nejdražší a pokud lze monopolisticky. Je tedy docela přirozeno, že v tomto prostředí druhá filmová továrna vznikla, a že byla vystavěna hned od základů na předpokladu, že první filmové továrny co nejdříve zkrachují. Naproti prvním filmovým továrnám, maximalistickým, honosným, předimenzovaným, vyrostly buď ze známého velkášství „malého českého člověka“ reprezentovati se před cizinou způsobem co nejnákladnějším, anebo snad také z hazardérského elánu vsadit všechno na šílenou sázku, že se podaří jakýmkoli prostředky udržet monopol a odstranit jakoukoli konkurenci — proti těmto továrnám vyrostly druhé továrny daleko střízlivěji a reálněji. Použily vhodné přestavby starého továrního objektu, přinesly také dvě studia vybavená dvěma dobrými aparaturami, stály však se vším vřady něco k pěti milionům Kč a snižují filmovací náklad v ateliéru skoro na polovinu cen své konkurentky. Ale vzhledem k tomu, že tyto ateliery mají skoro stejnou výrobní kapacitu jako ateliery první, mohou přinést za rok přibližně dalších 70 českých filmů.

Co máme dělati probůh se stopadesáti českými filmy? Jak by to vypadalo s inteligencí národa, kdyby měl být vychováván inteligencí našich filmařů v takovémhle rozsahu?

K čemu je ředitel a k čemu hvězda.

To není vše. Vedle velkých dvojitých ateliérů barrandovských a hostivařských pracují už dnes tři přijímací aparatury další, na nichž už byly také částečně synchronisovány, částečně natočeny celovečerní české zvukové filmy v maličkých ateliérech. Vedle těchto licenčně volných aparatur cizích jsou u nás hotovy dvě další aparatury české, z nichž nebude třeba odvádět licenční poplatky, takže se jejich nájem snižuje na desetinu cen dnešních. Kam to všechno povede?

K přirozenému krachu.

České filmové podnikání nebylo už v dobách němého filmu nikdy věci příliš seriosní nebo příliš bezpečnou. Maličcí podnikatelé tehdy dávali v sázku padesát nebo sto tisíc, o něž pak přicházeli s bezpečnou pravidelností, odnášejíce si jedině uspokojení, že byli měsíc oslovováni pane řediteli, že si dali natisknouti dopisní papíry s titulem „Caesarfilm“ nebo „Kleopatrafilm“ a že měli příležitost k méně důsažným nebo důsažnějším flirtům s kráskami, jež s přirozeným nadáním obvyklým způsobem zahajovaly kariéru filmové hvězdy. Od okamžiku, kdy k nám byla dovezena první zvuková aparatura, stalo se české filmové podnikání docela fantastickou hrou, u níž ve mnohých případech hrozně těžko rozhodnete, pohybuje-li se ještě před mezemi, danými trestním zákoníkem, nebo tančí-li již za nimi. Je to pohádková hra s miliony, které nikde nejsou, hra na hypotetickém předpokladě anticipovaných příjmů, k nimž nikdy nedochází.

Při každé takové hře musí být někdo ten chytrý a někdo ten hloupý. Tím chytrým jsou v ní majitelé ateliérů a výrobci filmů. Tím napáleným jsou majitelé kin.

Divák se třikrát nenapálí.

Napálení jsou také diváci. Ale divák se spálí jen jednou, nebo nejvýš dvakrát: žádná moc na světě ho už po třetí nemůže přinutit, aby na české filmy chodil, nepůjde-li dobrovolně. Ten, kdo zůstal v rýži, jsou majitelé kin.

Filmový krach československý je v prvním svém stadiu krachem biografů. Není divu: v době konjunktury, kdy nám celý svět dodával výběr ze svých nejlepších filmů bez jakéhokoli omezení, v přirozené soutěži podle své kvality, vyrostlo mnoho kin a vyrostlo jmění jejich majitelů, (formálně jsou to jen nájemci, což na věci nic nemění). Těmto majitelům kin v době zvukové produkce počali výrobci českých filmů slibovati ještě větší zisky, vybírali od nich předem zálohy, a slibovali jim dodání výnosných filmů českých. Zálohy byly spotřebovány, výnosy se nedostavily, tři léta tohoto hospodaření postačila k tomu, že dnes je v republice 80% všech biografů před konkursem. Kina za to nemohou, kina jsou naprosto pasivní, mohou za to producenti.

Kdo je to producent českého filmu? To je člověk, který nemá peníze, který nemá vkus a nemá tušení o výrobě filmu, člověk, jenž pomocí několika agentů si na základě slibů, předběžné inserce a fantastických a vše slibujících na papíře naklepnutých obsahů od majitelů kin zálohou tyto peníze opatří. Vkus nebo znalost filmu si ovšem pomocí agentů neopatří, ale s výrobou přece jen začne.

Jak takový český film vypadne, to dobře víte.

Pojem „český film“ je bezděčně humoristický.

Je vyráběn především za předpokladu, že průměř českého diváka kašle na umění a je politování hodné intelligence, že český divák ztráví všechno, pokud se při tom bude česky mluvit. Proto se apeluje na jeho vlastenectví, proto se filmový producent buší v prsa za českého diváka a na účet jeho nadšení pro vlast a všechny její výrobky. To je první ze švindlů českého filmu: Jeho výrobce neslouží své kapse, nýbrž vlasti. Neriskuje pro svůj výdělek, pro své pohodlí, pro své cesty k moři, pro svá auta, vily, ženy, nýbrž pro slávu českého jména. Podnikatel, který bude vyrábět špatné mýdlo, je prostě neschopný a nikdo se o něho nebude starat; podnikatel, který dělá špatné české filmy, je patriot. A při tom nadělá takový špatný film docela jiné škody než nevinné špatné mýdlo nebo pomáda. Nakladatel, který vydává špatné české knihy, těší se pramále vážnosti: a při tom taková knížka sebe pokoutnějšího českého autora se svými tisíci nebo pěti tisíci výtisky má jenom setinu zhoubných následků jediného filmu, který shlédne pět set tisíc lidí.

Tento podvod s patriotismem má kulturně skandální důsledky. Každý český film, každá „Pepina Rejholcová“, každý „Anton Špelec“, každý jiný brak dostane státní subvenci ve výši 105.000 Kč, slovy sto pět tisíc korun československých. Proboha, proč? Představte si, kdyby jeden rok místo čtyřiceti českých filmů dostalo po této subvenci čtyřicet českých nakladatelů: kolik knih mohl by každý vydati

s takovou pomocí, jak by se zlevnila česká kniha, a jaké skvělé věci by se vydávaly, a jak by konec konců z toho měli i zasloužený prospěch spisovatelé, skuteční umělci. Proč je vlasteneckým podnikem mizerný český film, proč si zaslouží stotisíc státní podpory naivní obrázkový brak, a proč není vlastenečtím hodným stejně subvence vydávání dobré české knihy, to nám patrně nikdo nevysvětlí.

Návrh pro náš příští rozpočet: ať se státní ceny umělecké a literární a škrtnuté podpory studijní hradí z výnosu poplatků za dovoz cizích filmů. Poněvadž se platí za dovoz jednoho cizího filmu obnos 21.000 Kč, dá se získati z dovozu 200 filmů ročně čtyři a čtvrt milionu korun na podporu skutečně kulturních účelů. Kulturnější účelů, než jsou vyrobené české filmy, na jejichž podporu se tyto peníze promrhávají.

Máme prý málo cenzur.

Co je nefantastičtější na celém tom obrovském podvodu s českou filmovou výrobou: žádný český film z této statisícové podpory nezíská ani haléř. Všechny tyto podpory plynou do jediné kapsy. Abychom porozuměli tomuto paradoxu, je třeba, abychom se podívali upřímně na onen neuvěřitelný skandál, jenž se nazývá kontingentním hospodářstvím v českém filmu a jenž se děje za patronance ministerstva obchodu.

Koncem roku 1931 byl u nás zrušen volný dovoz filmů z ciziny. Až do té doby mohl kdokoli zříditi filmovou půjčovnu, měl-li peníze nebo úvěr, mohl kdekoli v cizině nakoupiti dobrých filmů, a měl-li k tomu ještě vkus a obratnost, mohl tyto filmy umístiti v kterémkoli z našich kin a vydělati na nich současně s oním biografem. Na místě tohoto volného dovozu cizích filmů, jenž je docela přirozenou věcí, nastalo omezení dovozu ze dvou důvodů: předně z důvodů devisových a za druhé proto, aby se podporovala výroba filmů domácích.

Proti důvodu devisovému na ochranu naší valuty nenapadne nikomu polemisovati. Stát si prostě chrání měnu, jsa k tomu nucen soustavou evropských autarkii. Ve filmu však byl ohled hospodářský nesmyslně sloučen s ohledem estetickým: nesmí se dovézt každý cizí film, jež by eventuelně filmová censura propustila, nýbrž jen film, o jehož estetické hodnotě rozhodne zvláštní komise sestavená při Svazu filmového obchodu a průmyslu. Byla tedy tím vsunuta ještě jedna zbytečná cenzurní instance, ke všem cenzurám už existujícím. Jako všechny censury, funguje i tato censura hloupě a nepochopitelně. Několik umělecky významných filmů (jako třeba poslední film E. A. Duponta „Maratonský běžec“) bylo touto cenzurou zakázáno.

O druhém důvodu omezení filmového dovozu, o důvodu podpory domácí produkce, je však třeba si pohovořiti obsáhleji.

Ta drahá filmová vlast.

Bylo by třeba diskutovati si o tom, potřebujeme-li skutečně k těm, která už máme, ještě další skleníkové průmyslové odvětví, uměle udržované na živu za hradbou ochranných opatření, a odsouzené ke zkáze, jakmile jednou nastanou normální poměry. Na principech válečných hospodářství se totiž při nejlepší vůli nedá dělat dlouho mírová hos-

podářská politika. Bylo by třeba povšimnouti si toho, musíme-li mítí nezbytně enormní a rozsáhlou filmovou tvorbu, když bohaté Švýcarsko nemá filmů vůbec, když ještě bohatší Holandsko nemá také skoro vlastních filmů a obejde se bez nich. Bylo by záhodno soustřediti pozornost i na tu okolnost, že jsme národ pramálo talentovaný na poli fotogenie stejně jako nám už nikdy před tím, za ta léta, co existujeme, nevykvetly vavříny na poli dramatu a veselohry divadelní. Když jsme neměli kloudných filmů od roku 1897, kdy vznikly první české filmy, až do roku 1931, dalo se pochybovati o tom, že devisní opatření ministerstva obchodu budou působiti na tuto naši tvrdě dřímající schopnost nějak zvláště povzbudivě a obrodně. Z toho ze všeho by bylo vyplynulo již dosti námitek proti příliš násilnému zasahování do dosavadní svobodné praxe. Největší důvod naprostého selhání této „podpory českého filmu“ však se nedal předvídati v době, kdy nová nařízení byla vydána.

Kromě těch, kteří tuto změnu proboužovali, získávali pro ni politické protekce, využívali osobních styků a známostí (nezištně, jen pro filmovou vlast), nevěděl patrně v celém ministerstvu obchodu nikdo jasně, že se celý státní nařizovací aparát dává do pohybu pro jedinou kapsu. Pro jedinou společnost, která zaměstnává sotva sto lidí a jejíž akcie jsou uloženy skoro všechny v jediném tresoru, pro jedinou hazardní spekulaci, o níž možná již za půl roku bude možno říci, že se přece jen nepodařila.

A-B, a částečně také C.

Peníze, které vynesou poplatky za dovoz cizích filmů, totiž neplynou do nějakého ústředního fondu, z něhož by se dobré české filmy podporovaly. Peníze plynou na účet našeho dosud jediného palácového atelieru, jenž je trojnásob dražší, než bychom jej mohli zaplatit. Za to, že si jedna společnost na dluh postavila obrovské ateliery, za to, že za dlužné miliony hypotek musí platiti statisícové anuity, za to bylo třeba vzíti volnost filmovému dovozu, vyprovokovati hypertrofickou a nekvalitní českou filmovou produkci, ruinovati doma zhotoveným filmovým brakem 80% všech kin v republice, za to musí každý dobrý cizí film hraditi kus schodku některého našeho filmu domácího.

Při dřívějším neomezeném dovozu cizích filmů importovali jsme ročně přibližně 380 filmů. Dnes bude možno jich dovézt sotva třetinu. Proč? Aby špatné české filmy byly zbaveny cizí konkurrence. I když dovozní poplatek bude ponechán v platnosti, nebudou moci subvencované české filmy soutěžit s jakostí filmů amerických: český film by patrně nikdy nedostal premiéru v některém z největších pražských kin, jako je to dnes pravidlem, kdyby si této premiéry nezasloužil svou zvláštní úrovní. Omezení dovozu cizích filmů se motivovalo snahou, aby se zabránilo odplouvání našich peněz do ciziny. Americké filmové půjčovny, které se domáhaly neomezeného dovozu svých výrobků, však byly ochotny tomuto požadavku se podrobiti a nevyvážeti do ciziny peníze ze svých filmů leda ve formě kompenzačních obchodů za naše exportované zboží. Přes to se jim však nepodařilo zvítěziti se svým návrhem.

Neboť vlastenectví našich filmových výrobců, kteří pojednou planuli ohnivou snahou chrániti naši drahou korunu, bylo také pokrytecké: oni nechtěli nic jiného než chrániti své špatné filmy proti spravedlivé soutěži dobrých filmů cizích a hraditi své schodky jakýmkoli mocenským prostředkem se prostě dalo.

Američané také něco dovedou.

Otázka amerických filmů je v tomto souboru otázek nejnaléhavější. Americký film, jenž na chvíli byl vynálezem zvukového filmu přiveden z rovnováhy a první rok tonul v rozpacích, našel totiž dnes již opět bezpečnou rovnováhu mezi obrazem a slovem. Gouldingův „Grand hotel“, Le Royův „I am a Fugitive from a Chain Gang“ (Jsem uprchlý trestanec), King Vidorův „The Champ“ (Champion), Fordův „Arrowsmith“ podle Sinclaira Lewise, Franklinův „The Guardsman“ (Gardista), Mamoulianův „Dr. Jekyll a Mr. Hyde“ podle Stewensona, Brownova „Emma“, Cukorova „Bill of Divorcement“ (Žaloba na rozvod), Stahlova „Back Street“ (Zadní ulice), Hawksova „Scarface“, Vidorova „Street Scene“ (Scéna z ulice), Fitzmauriceovo „As you desire me“ (Jakou mne chcete mít) s Gretou Garbo, Foxova „Kavalkáda“, Lubičovo „Trouble in Paradise“ (Zmatek v ráji), Brownova „A free Soul“ (Svobodná duše), Milestoneova „Front Page“ (Titulní stránka), Borzagoova „Bad Girl“ (Špatná holka), to všechno jsou dnes mezi poslední americkou produkcí spolu s ostatními filmy Dietrichové, Chevaliera, Lubiče nebo Garbové díla, jimž se jak technickou dokonalostí, tak i elánem režisérským i hereckým nevyrovná nic z celé ostatní světové produce. Tyto všechny filmy jsou však dnes fakticky z našich kin vyloučeny.

Kontingentní poplatek 21.000 Kč za film totiž postihuje relativně daleko tíže filmy, mluvené anglicky, než filmy ostatní, zejména německé, neboť dobře anglicky rozumějících návštěvníků kina je u nás pramálo ve velkoměstě i na venkově. Kontingentní poplatek pak postihuje za druhé také tíže americké firmy, které dovážejí každá celou svou produkci, na 30 filmů velice nestejně výnosných, než dovozce německých filmů, kteří si vybírají jen malý počet umělecky bezcenných, ale zaručeně obchodních filmů operetních.

Je pochopitelné, že americké firmy se cítily naší kontingentní praxí obchodně poškozeny, že poukazovaly na to, že dovozu českého zboží do Spojených států nebrání nijaké ustanovení, a že raději zastavily samy veškerý dovoz svých filmů k nám.

Cítily se zkráceny ještě v jednom bodu, jenž je opět skvělým příkladem demagogického vlasteneckého pokřtectví naší filmové výroby.

Vlastencové mezi Kurfürstendamem a Prahou.

Američanům totiž z důvodů národnostních bylo zakázáno dovážeti své filmy ve verši jiné než anglické.

Americké firmy vyráběly totiž největší ze svých děl původně i ve verši německé, nyní je vydávají také v německých dublážích, technicky naprosto dokonalých. Viděli jsme z takových německých verzí amerických filmů na příkl. Brownovu „Annu Christi“ podle O'Neilla, a Féjosovy „Lidi z mřížemi“

(Big House), jež patří k nejkrásnějším dílům světového filmu. Tyto německé verše bylo zakázáno Američanům k nám dovážeti, pod záminkou, že prý je třeba odstranovati němčinu z našich kin.

Kdo měl pojednou tolik zájmu na odněmčení našich biografů? Ti, kteří zaplavovali celou Prahu německými filmy v Německu vyrobenými. Vlastenci, horující pro českou produkci, se totiž ve filmu naprosto kryjí s vlastenci, kteří mají největší import filmů německých. Oni vyrábějí české filmy proto, aby na každý český film u nás zhotovený dostali právo dovézt pět filmů německých, oni na všech těch „Paprikách“ a jak se ty věci jmenují, vydělávají tolik, že mohou klidně na český film doplatiti. Příkladem jest pražský Elektafilm, výrobce největšího počtu českých filmů, a dovozce největšího počtu německých operet. Tyto firmy vítaly kontingentní praxi, poněvadž pro ně dovozní poplatky znamenal nepatrný obnos, nutnost hotového placení dovozních poplatků je však hravě zbavovala konkurence všech kapitálově slabých půjčoven malých, pro něž každých 20.000 Kč znamená již velké peníze. Tak se stalo, že podpora českých filmů vlastně měla za faktický důsledek naproste zaplavení našeho trhu filmy německými. Dovození německých filmů si umožnili vydělávat nenápadně na německých operetách miliony, majíce gloriolu, že při tom současně podporují produkci českou. Věděli však dobře, že tuto podporu beztak zhltnou ateliery a že špatný český film s jejich německým zbožím nijak nemůže konkurovati.

Proti němčině několika filmů amerických, na níž nijak nemohli vydělávati, však vzplanuli pojednou náramným vlasteneckým ohněm: uprostřed dvaceti týdnů německých filmů z Německa, plných německého ducha, zdál se jim jeden německy mluvený film z Ameriky, čistě amerického obsahu, strašným národnostním nebezpečím. Pro americké firmy však tyto jejich německé verše některých filmů byly obchodně v našich zemích výhodnější, než verše anglické.

Bez ústavy se to lépe táhne.

Američané z těchto důvodů ve své opozici setrvali a filmů dosud nedovážejí. Je třeba uznati, že to je skutečně podivuhodné vítězství dnešních vládců a zákonodárců filmů: byl to skutečně zdařilý kousek teroru. Spojené státy, země, jež dosud zásobovala tři čtvrtiny naší produkce, země, od níž jsme se učili a ještě se učíme, co jsou to pohyblivé obrázky, tyto Spojené státy byly vyraženy z našeho trhu prostým interním nařízením ministerstva obchodu, z něhož získává jediná naše ateliérská firma. Bylo k tomu užiti malého triku, jenž ovšem staví demokracii poněkud na hlavu.

Filmové oddělení ministerstva obchodu u totiž jako by se bylo dalo tělem a duší k dispozici společnosti A-B, o jejíž zisk v celé praxi jediné běží. Ministerstvo obchodu upravilo celý tento nesmírně důležitý komplex otázek pouhým interním nařízením, nikde nepublikovaným. Prostě absolutistickou cestou interně nařizovací byla zbavena kina repertoáru, a tím také návštěvníků, v době všeobecné krise, kdy bylo třeba naopak možnost dovozu dobrých filmů podporovati, měl-li býti zájem diváků upoután. Jakýkoli ústavní postup je vyloučen, ministerstvo obchodu s komisí svých rádců, kteří jsou všichni iniciátory a obchodními interesenty této prakse, nevydá jediného zamítavého usnesení písemně,

aby nebyl možný rekurs k nejvyššímu správnímu soudu. Rozhodne-li se dnes: tento film k nám smí, tento nikoli, tento producent dostane kontingentní listy už předem, ještě dříve než zhotoví film, nebo povoluje-li se převod kontingentních listů z výrobce českého filmu na jiné osoby, všechno to se děje naprosto samovolně a absolutisticky, s konečnou platností.

Je docela neuvěřitelné, jakou nesmírnou pravomocí, naprosto nesrovnatelnou s žádným jiným postavením jakéhokoli státního úředníka, dnes disponuje referent pro filmové věci u ministerstva obchodu: ze své vůle, bez jakékoli odpovědnosti k vyšší instanci má na příklad možnost povolit vydání kontingentních listů ještě dříve, než se některá firma pustila do výroby filmu českého. Znamená to, že má buď možnost dáti jí do rukou 105.000 Kč, nebo je nedati, prostě podle osobní sympatie. Referent má možnost jednou na dokumentární film, jako byl Úlehlův „Mizející svět“ (produkce A-B), vydati státní podporu 105.000 Kč, a jindy na jiný dokumentární film, jímž byla africká cesta dra Bauma a sochaře Foita, vydání těchto kontingentních listů odmítnouti. Referent má možnost na základě telefonického poukazu dát nějaké firmě, která teprve hodlá české filmy vyrábět, vydati kontingentní listy, třeba pak k oné výrobě českých filmů vůbec nikdy nedojde (případ dovozu italských filmů k nám). Referent má možnost vydati filiálce cizí firmy kontingentní listy opravňující ji k dovozu svých děl, když tato firma slíbí, že zakoupí český film pro cizinu, třebaže k této koupi vůbec nedojde pro cenzurní zákaz (případ Universalfilmu, jenž dovážel německé filmy na konto koupě „Extase“, s níž později sešlo). O ničem z těchto povolení nebo zamítnutí není dáno straně do ruky písemné usnesení, vše se děje familiérně, mezi čtyřma očima nebo telefonicky. Kde není písemného usnesení úřadu, není ani možný rekurs ke správnímu soudu.

Nedojde-li v této věci jednou k poslanecké interpelaci, není ani nejmenší vyhlídka, že by se podařilo zavést do naší úřední filmové praxe opět ústavní poměry, jež odpovídají právnímu státu. Žádné upozornění na tyto poměry ministerstvo obchodu nikdy nedementuje a na útoky v denním tisku nikdy neodpovídá.

Vypadá to na bouřku.

Je pochopitelné, že poměry, které vyrostly na základě této jednostranně mocenské úpravy, nejsou nijak utěšené a blíží se všeobecnému úpadku.

Společnost A-B zajištěna není, poněvadž okamžikem otevření ateliérů hostivařských bude příští měsíc postavena před rozhodnutí: buď se pustiti do konkurence svými vysokými cenami proti polovičním cenám „Hostu“ a ztratit nejméně polovinu svých filmovacích dnů, nebo snížit ceny podle cen „Hostu“, a pustiti se do pasivního hospodářství: obojí znamená pomalý úpadek. Že by se podařilo vlivu společnosti A-B v ministerstvu obchodu dosáhnouti toho, aby filmům zhotoveným v hostivařských ateliérech byly odepřeny kontingentní listy, zdá se absurdním.

Výroba českých filmů, k níž byly společnosti pro nedostatek repertoáru donuceny, se rozrostla tak, že můžeme čekat ještě před vánoce na 25 českých filmových premiér. Poněvadž jejich úroveň bude stejná, jako úro-

veň dosavadních českých filmů, dá se očekávat, že se tyto filmy se svou jednotvárností navzájem utlukou a po 2—3 týdnech zmizí z premiérových programů.

Výrobní českých filmů budou na své filmy patrně dopláceti, jako na ně už od počátku soustavně doplácí i majitelka monopolních ateliérů, společnost A-B samotná. Neboť krachy biografů, které jsou bez dobrého repertoáru a zejména bez filmů amerických nezadržitelné, se konec konců přenesou ve svých důsledcích na producenty českých filmů.

Je jistě třeba, abychom měli i české filmy. Potřebujeme jich však jen omezené množství, odpovídající množství našich kin. Je také možno českou produkci podporovat z výnosu dovozních poplatků: ale ať jsou podporována jen ušlechtilá, ideová a umělecky hodnotná díla cizí, zejména také filmy kulturní. Snížení dovozního poplatku o jednu čtvrtinu, při volnosti libovolného dovozu cizích filmů — vyplácení odměn za nejlepší české filmy jejich uměleckým tvůrcům, autorům a režisérům, nikoli ateliérové firmě — spravedlivá filmová politika a zejména její řádná zákonná a nařizovací base: všechno to může udržeti z naší filmové tvorby to, co se vůbec ještě udržeti dá. To, co stojí na hliněných nohou, to už nikdo nezachrání.

otázky a odpovědi

Diskuse o válce

I.

Vážený pane redaktore!

Při čtení článku „Jak začít válku“ pana Rudolfa Procházky v „Přítomnosti“ ze dne 5. července 1933 jsem já i několik kolegů zapochybovali o správnosti některých tvrzení pana autora. Sepsali jsme své názory ve stručné a nikoliv dokonalé formě, a prosíme Vás, je-li Vám to možné, o uveřejnění za účelem diskuse o této dnes velmi aktuální otázce.

Přáním nás všech jest nenechatí dojít k válce. Někteří lidé tak činí tím způsobem, že zavrtají jako pštros hlavu do písku, aby neviděli hrozící nebezpečí, a tvrdí pak, že ho vůbec není. Myslíme však, že jest rozumnější a účelnější, když si uvědomíme nebezpečí, abychom mu mohli lépe čeliti.

Souhlasíme s panem autorem zmíněného článku, když tvrdí, že nálada, zejména v německé mládeži, jest pro válku velice příznivá. Nepostačí nám však vysvětlení pana Procházky, že tomu tak jest jen proto, že mládež válku neprožila a nezná její hrůzy. Ujišťujeme-li tak, tvrdíme tím zároveň, že válkychtivost jest součástí lidské povahy (nebo, jak pan autor píše, že zvláštní dynamism životní ji pudí k novým výbojům) a že války vždy byly a vždy nutně budou. Válkychtivost nemůže býti součástí lidské povahy. Lidskou povahou rozumíme obyčejně nějakou tajuplnou moc, která řídí úkony člověka. Myslíme však, že bychom se mohli obejít bez této mystické moci, o níž nic bližšího nevíme. Poznáme, že si lidé vypomáhají takovým pojmem vždy tam, kde si některý zjev nemohou vysvětliti. Říká se tomu někdy bůh, někdy příroda v abstraktním slova smyslu, někdy lidská povaha, a může se to také pojmenovati dynamism životní.

Jak tedy válečná nálada vzniká? Ukázali jsme, že nemá vnitřních důvodů. Musí tedy býti vyvolána zevními silami. Na válce má zájem toliko jedna skupina lidí, kteří

z ní těží. Jim připadají velké zisky z válečných dodávek. Zboží, které za těžké odbytové krise leží na skladě a volá přímo po válce, aby bylo upotřebeno, získává na ceně, odbyt se zvětší, zisky kapitalistů rostou. Z toho vidno, kdo má zájem na válce a následkem toho i na vyvolání válečné nálady. Vidíme tedy, že to není nějaký životní dynamism, nýbrž že to jsou hospodářské poměry, které volají po válce a které pak teprve sekundárně vyvolávají masovou válečnou psychosu, v níž pan autor vidí jakýsi životní dynamism.

Ale nejen v otázce příčiny války nelze souhlasit s názorem pana autora. I pokud se týká okolností, které uvádí za účelem dokázání nepravděpodobnosti a nemožnosti vzniku války v dnešní době. Pan autor se domnívá, že každý stát, který se prohrěší proti míru, stává se nepřítelem všech, a když ne všech, tak alespoň nejvýznamnějších států, jako zejména Spojených států severoamerických. Státy prý prostě musí vykonávat jistý policejní dozor, jistotu policejní moc. Avšak, jak zjistiti, kdo válku zavínil a kdo jest útočníkem? Víme ze zkušenosti dějin, že každý válčící stát prohlásil nepřítele za útočníka a vedl tedy válku obrannou. Ve světové válce nevedl ani jeden stát válku útočnou. Každý stát, ať válčící, ať neutrální určí útočníka nikoli podle nějakých objektivních, vždy platících hledisk, na čemž nemění nic ani různé definice útočníka, které se dají všelijak vykládati a přizpůsobiti, nýbrž jediné s hlediska svých politických, hospodářských, populačních a jiných zájmů. Státy o odporujících si zájmech hospodářských a politických si budou, jak z předešlého vyplývá, také odporovati v určení útočníka, a nevede tedy vzájemná souvislost států nebo „policejní dozor států“ k zamezení válečných konfliktů, nýbrž naopak k jejich rozšíření a k válce opravdu světové. Nejmenší konflikt dvou států tedy může dosáhnouti světových rozměrů a může nechat vzplanouti celý svět. Na tom ani nic nemění různé mírové a jiné konference, neboť víme, že právě světová válka vypukla v období mezi druhou Haagskou konferencí a třetí, jež měla býti svolána v roce 1916 do Haagu.

I příklady, které pan autor uvádí, dokazují správnost našich vývodů. Mandžusko. Japonsko nevpovědělo válku a podle tvrzení pana autora ji též nevedlo, neboť nenapadlo ústřední nervstvo Číny, neanektovalo Mandžusko, neodmítlo jednat a odpovídat se v Ženevě a hájilo toliko své zájmy. Dokazovali jsme již, že války nejsou nic jiného, nežli určitý způsob hájení svých zájmů, ať již uznávaných či neuznaných. Jest úplně neodůvodněno vyvoditi z toho, že Japonsko válku formálně nevpovědělo, důsledek, že válka vedena nebyla. Konflikt jevil všechny příznaky moderní války, válčilo se všemi prostředky a vymoženostmi nejmodernější techniky, veliká města byla obléhána a bombardována, a došlo k velkým bitvám. Formální vypovězení války není jejím nezbytným příznakem. V dějinách máme dosti příkladů vedení válek bez jejího formálního vypovězení. Ale dokonce i podle mezinárodního práva se rovná nepřátelské vpadnutí do cizí země vypovězení války. Ani tvrzení, že Japonsko nenapadlo ústřední nervstvo Číny, není důkazem, že válka vedena nebyla, poněvadž se obyčejně v loupežných válkách nejedná o to zničit celou říši, nýbrž jen o to, odtrhnouti část země a podmaniti ji svému hospodářskému a politickému vlivu. Proto nebylo také zapotřebí, aby Japonsko tuto zemi, která beztak stojí úplně pod jeho politickým a hospodářským vlivem, anektovalo. Že Japonsko neodmítlo jednati v Ženevě, nedokazuje nic, poněvadž tím nic neriskovalo a jednání kdykoliv mohlo přerušiti, a tím právě nás chtělo přesvědčovati, že vedlo válku spravedlivou.

Jak jsme tedy viděli, válka za dnešních poměrů není takovou nemožností, jak by se po přečtení článku pana Procházky zdálo. Leží však na nás, abychom jí předešli. To však se nám nepodaří, když si toho nebezpečí neuvědomíme a když o tom jasně nebudeme rozvažovati, se které strany nám vlastně nebezpečí hrozí. Válka za dnešních poměrů se může státi nemožností — musíme jen chtít.

X + Y + Z.

II.

Vážení pánové!

K námitce I.: Kdo vyvolává válku a jak vzniká válečná nálada?

Domnívám se, že obviňování zlých kapitalistů, kteří chtějí odbyti své zboží, je přes nynější nahromadění světových zásob surovin, poněkud zastaralé a nedá se udržet. Stačí si uvědomit, že to nejsou právě ty země, kde leží nejvíce neprodejných zásob — USA., Anglie, Kanada, Brazílie nebo agrární státy evropského jihovýchodu — kde se projevuje největší bojechtivost. Hakenkrajclerské hnutí nestalo se tak ohromným dravým proudem, který strhl republiku a všechna demokratická zřízení jen proto, že Německo bylo také postiženo hospodářskou krizí, a že by Hitler byl pouhým nástrojem německých kapitalistů lze sotva tvrdit, i když se dnes postavil proti „druhé“ revoluci. Je-li bojechtivost součástí lidské povahy, lze se snadno přesvědčit na každém fotballovém matchi, ale zde jde ovšem o něco více — o vzky pění n a c i o n a l i s m u, který se snad může označit také za mystickou sílu, ale o jejíž existenci proto nebudeme pochybovat. Nabýváme o ní den ze dne makavějších důkazů.

K námitce II.: Pravděpodobnost války a určení útočníka.

Něco jiného je býti nepřítelem války a něco jiného potírat útočníka. Američané se zdráhají pátrati po tom, „kdo začal“. Soudí, že konec konců má na tom každá část viny. Oni bojují proti této metodě vyřizování mezinárodních sporů vůbec a prohlašují za svého nepřítele každého, kdo používá války jako politického prostředku. Nechtějí krveprolití, ničení statků a rušení oběhu. Je ovšem otázka, jak tomu zabránit. Na to se dosud žádný samospasitelný recept nenašel. Ale právě proto, že velkým neutrálním tolik záleží na udržení klidu a pořádku, rozmyslí si každý dobře štváti je na sebe. Proto říkám, že válčení se stává ne s i c e n e m o ž n ý m, ale stále obtížnějším a riskantnějším. Strany, které jindy (kdy do toho nikomu nic nebylo) by se už docela bezohledně do sebe pustily, nyní budou do krajnosti vyjednávat a ohlížet se po radě a pomoci, poněvadž odmítání autority mezinárodních instancí je dnes nejspolehlivějším kritériem válečné viny.

Tím přecházíme přímo

k námitce III.: Byla válka o Mandžusko pravá válka?

Rozumí se, že formální vypovězení války není podmínkou nebo podstatným znakem válčení. Nepřátelské a násilné jednání, zanášené na cizí území, k tomu úplně postačí, a v tomto smyslu se již také v novějších diplomatických aktech přesněji definuje. Co Japonci dělali Čínám v Mandžusku i jinde bylo nesporně válečným útokem. Ale o to v mé argumentaci vůbec nejde. Chtěl jsem na tomto příkladu ukázati jen, jak i stát tak mocný, v takovém výjimečném a chráněném postavení, jako je Japonsko, který má dnes možnost dělat si na dalekém východě doslovně co chce, úzkostlivě dbal, aby ani nedonutil Čínu k obraně na život a na smrt, ani nepoštvál na sebe velmoci. Posuzováno odborně technicky, ba esteticky, jeví se japonská politika posledních dvou let hodna podivu svou chytrou zdrželivostí a mistrovským sebeomezováním. Nesmíme zapomínati na data případu: Japonci jsou v Mandžusku od roku 1904 doma. Dobyli tuto provincii na Rusku, jen zasažení Ameriky donutilo je vrátit ji Číně — napolo. Od doby vlády Kuomintanu a zejména od smrti Čangolinovy Čína hleděla je odtud vytlačiti. Smlouvou washingtonskou z roku 1922 vzdalo se Japonsko svých nároků a svého zasahování ve vlastní Číně, ale za to opatřilo si v celé

oblasti severovýchodního Pacifiku přednostní a nezranitelné postavení. Sověty nejsou schopny obhájit ve východní Asii ani své bezprostřední zájmy. Evropa je rozháraná a Amerika zápasí s hospodářskou krizí. Za všech těchto okolností bylo by nepochopitelné, kdyby bylo Japonsko nevyužilo příležitosti, aby ještě včas svou posici v Mandžusku konsolidovalo. Provedlo to tvrdě a přesně, odmítlo však pustit se do dalekosáhlých dobrodružných podniků provokačních a dobytelských, neudělalo nic, co by se jako *fait accompli* nedalo akceptovat v Číně i v Americe.

Závěr: Válka může se stát nemožností. Jen chtít.

Co chtít, jak chtít? Odpověď je jen naznačena. Snad z důvodů censurních. Myslím však, že právě příklad Číny nám ukazuje, že tímto způsobem se válce nevyhneme. Režim pokojný a bezbranný spíše svádí k těm branným zásahům, které místně se navlas podobají válce. Číňané nejsou ani morálně ani materiálně schopni války. Právě proto je mohlo Japonsko tak napadnouti a vzít si, co potřebovalo — a niž se musilo obávat komplikací. V Evropě pro nás spočívá relativní ochrana proti válečnému nebezpečí právě v tom, že zde nejsou takové přesné chirurgické zásahy do nečinného chorobného těla možné. Zde by si nikdo nenechal anexi svého území líbit jako Číňané, kteří během celé té „války“ ani nepřerušili diplomatické styky s Tokiem a bránili se pouze nedostatečnými prostředky individuálních akcí svých navzájem se potírajících kondotierů. Říká se: Pomoz si sám, Bůh ti pomůže. Když je někdo tak slabý a trpný, že se vůbec nemůže náležitě bránit, že z jeho odporu válka nevznikne, kdo by mu chodil na pomoc a rozdmýhával požár, jemuž právě má být zabráněno? Zde pak působí výše zmíněná nechuť k válce a obava před rušením světového klidu a pořádku právě opačně, jako prémie pro útočníka. Účinnou ochranou je tedy stále jen dobrá příprava vojenská, hospodářská i politická, vnitřní i zahraniční, postarat se, aby ten, kdo by nás chtěl napadnout, musil tím vzbouřit celou Evropu i Ameriku.

Rudolf Procházka.

dopisy

Cesty k československé jednotě

Spišská Nová Ves, v červenci.

Vážený pane redaktore!

Dovolte mně laskavě několik poznámek k článku p. J. Šujana, uveřejněnému v 28. čísle „Přítomnosti“ pod názvem „Osudy jednoho Čechoslováka“. Prosím Vás o to tím víc, že právě pro některé moje před lety uveřejněné dopisy ve Vašem ct. listě dostalo se mně ve slovenských novinách velmi lichotivého, přece snad přehnaného titulu: „obrčechoslovák“ (též „kariérista“).

Když se mluví o československé jednotě, o čechoslovakismu, myslí se obyčejně v první řadě, a u slovenských nacionalistů zvláště, na jazykovou jednotu, a tím ovšem na převahu a zavedení češtiny jako spisovného jazyka pro celý československý národ, a tím na ponechání slovenštiny jen jako pouhého nářečí. Ale tomu vlastně tak není. Československá jednotu, čechoslovakismus znamená něco jiného: společnou národní a kulturní jednotu. Toho máme nejprve dosáhnout a jazyková jednotu — jako vrchol jednoty — přijde pak sama sebou. Pokud budeme klásti hlavní přízvuk na jazykovou jednotu, tím kulturní a národní jen poškodíme; čím dříve ji budeme chtít, tím víc oddálíme její uskutečnění. Slovenský nacionalismus (řekl bych šovinismus) se tím jen víc podražďuje. Proto pravý Čechoslo-

vák neměl by nikdy tak psáti ani mluvit, jako pan Šujan psal, že „škrť nás tradice štúrovská, která po převratu nemá u nás co hledat.“ Je to pravda? Ani v pravém, ani v přeneseném smyslu, je to jednoduše jen fráze, balast, jakého po převratu užil již zesnulý evang. biskup Zoch. Pravý čechoslovakismus má se projevit v upřímné a pravé lásce k celému národu (jak k jedné, tak k druhé větvi národa československého). Proto nezdá se mně, že byl Hamaliar podle líčení p. J. Šujana pravým Čechoslovákem. S velkou láskou, pietou a vroucím citem píše o něm, jako o svém spolubojovníku za stejné ideje, a tak jsme pohlíželi na něho i my ostatní, jenže pravý Čechoslovák nemá nenávisť k tomu, jenž bojuje za jinou ideu, když ji pokládá pro národ prospěšnou. A Hamaliarův čechoslovakismus nebyl takový? Má pravdu pan Šujan? Pak to byla asi „jarm přehánka“.

Pravý Čechoslovák je něco jiného. Takový Kálal, Vlček, jak sám p. Šujan poznamenává. Jenže čechoslovakismus Vlčkův není jen proto klidnější a kladnější, že nebyl tak průbojný, radikální, ale jeví se právě v té vřelé lásce ke každému z národa, o níž jsem se zmínil. Chtěl bych to demonstrovati následujícím případem, což je jistě velmi charakteristické tak pro prof. J. Vlčka, jako může býti i pro celou československou ideu. Navštívil jsem ho jednou jako jeho žák, abych se mu představil. Mluvil jsem k němu česky a rozmluva šla česky. Až se mne zeptal, odkud jsem. Já, že ze Spiše. Vlček tehdy víc se mně podíval do očí a poznamenal, to že jsem Slovák. Další rozmluva nesla se pak tímže milým a láskyplným tónem, s touž láskou již slovensky, a v naší řeči nebylo ani toho nejmenšího mračna. Takto se dovedl zachovati Vlček zajisté i v Matici a měli ho tam rádi, jako ho milovali v Praze. Jeho čechoslovakismu nevadily dva spisovné jazyky, jeho duch dovedl vytvořiti jak v jednom, tak v druhém monumentální díla.

A dnešní slovenští nacionalisté dobře cítí, že plovou na vlnách čechoslovakismu, dobře vidí, že přejímají kulturu i jazyk československý, a čím více budou ponechání v tom stavu nerušení, tím že spíše dojde k úplnému splynutí. Žel, že nedovedou ocenit, kolik Čechů píše slovensky, ale jeden, dva česky mluvící a píšící Slováci (Čechoslováci), to je „zrada“, to je křik, a hurá na ně.

Budujme nejprve s klidnou rozvahou národní a kulturní jednotu a ostatní přijde samo sebou!

GeMiD.

Poznámka redakce. Chtěli bychom připomenouti, že obsah dopisu odpovídá také našemu již několikrát projevenému názoru na metodu, potřebnou pro vytvoření skutečné československé jednoty. Jen tak je možno udržet dobrý poměr mezi oběma větvemi československého národa. Při tom ovšem jedince, jako Hamaliara a Šujana nebudeme odmítat, jako nezrádcujeme ani ty Čechy, kteří píšou slovensky. A není jich málo.)

listárna redakce

Hovory s francouzskými studenty. Přejete si, aby p. Kocourek raději interviewoval nějakého francouzského státníka, místo aby ztrácel čas hovorem s nesměřadnými studenty a studentkami. My si toho nepřejeme. Co francouzští státníci soudí, můžeme si každý den přečísti v novinách, jejich oficiálních projevit je plno, nemůžeme se dozvědět nic nového. Mnohem více nás zajímá — než toto známé šumění vrcholků, které nemůže ztráct diplomatické opatrnosti — sama prst francouzské politiky, soukromé názory těch, kteří cítí, že na nich může spočinout tíha příští války. Po mnohé stránce je zajímavější lid než státníci. Chceme vědět, jak francouzské veřejné mínění reaguje na nebezpečí hitlerismu, chceme vědět, jaká pohotovost k obraně je rozšířena v lidu, neboť nálada národa, nikoliv státníci, vyhrává válku. Proto jsme nepoprosili p. Kocourka, aby se šel zeptat francouzských politiků na to, co i tak je nám o nich z novin dávno známo.